

Україна:

події,
факти,
коментарі

2011 № 4

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Горвий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент В. Янукович спілкується з громадянами в рамках проекту «Розмова з країною»	4
Дано старт конституційній реформі в Україні.	5
Презентація оригінального видання книги Володимира Короткевича.	7

Аналітика

Ю. Половинчак

Земельні перспективи.	8
-------------------------------	---

Н. Тарасенко

Пріоритет-2011 – реформа моделі управління регіональним розвитком.	13
---	----

С. Горова

Пенсионная реформа в Украине: за и против.	22
--	----

Ю. Яснова

Нафтогін Одеса – Броди перевели в аверсний режим.	27
---	----

О. Ворошилов

Потенциал селського господарства України в умовах глобальних екологічних викликів.	30
---	----

<u>Коментарі спеціалістів на звернення громадян</u>	38
--	----

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.	45
Діяльність науково-дослідних установ	49
Аерокосмічна і авіаційна галузі	50
Альтернативні джерела енергії.	51
Розробки та дослідження для агропромислового комплексу.	51
Охорона здоров'я	52
Наука і влада.	52

Проблеми інформатизації

Л. Чуприна

Удосконалення діяльності у сфері розповсюдження продукції зарубіжних ЗМІ на території України і створення системи протидії спробам зовнішньої інформаційної агресії. 55

До уваги держслужбовця

Т. Добко, В. Шкаріна

Світова економічна криза: причини, наслідки, шляхи подолання
Шляхи подолання
(Список літератури з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1999–2010 рр.). 68

Коротко про головне

Президент В. Янукович спілкується з громадянами в рамках проекту «Розмова з країною»

25 лютого об 11-й годині в рамках проекту «Розмова з країною» відбувається спілкування Президента В. Януковича з громадянами, яке в прямому ефірі транслюватимуть шість провідних телеканалів. На Першому національному програма йтиме із сурдоперекладом.

За тиждень, з 14 до 23 лютого, на адресу Президента у рамках телепроекту надійшло майже 19 тис. запитань громадян. Найбільше запитань надійшло за телефонами контакт-центру ВАТ «Укртелеком» – майже кожне друге запитання. Решта питань надійшли через Інтернет за допомогою партнерів телепроекту – інформаційних агентств «УНІАН» та «Інтерфакс-Україна».

Найбільше запитань надійшло з Донецької області – 11 % від загальної кількості питань, друге і третє місце – м. Київ – 10 %, Дніпропетровська область – 9 %.

Найменше запитують мешканці Рівненської, Тернопільської, Закарпатської, Волинської та Чернівецької областей. З цих регіонів надійшло по 1 % від загальної кількості запитань.

За змістом найбільше громадян України цікавлять виплати пенсій – 14 % від загальної кількості питань, економіка – 12 %, робота банків і фінансового сектору та питання роботи органів державної і місцевої влади – по 7 %, а також політичні питання та питання роботи медичних установ – по 5 %.

Одними з найбільш популярних запитань є пенсійна реформа та вік виходу на пенсію, зокрема, для жінок. Досить часто запитують про пенсії «дітей війни» і пенсії військовослужбовцям.

Чимало нарікань надійшло на роботу банків і фінансових установ. Громадяни просять відповісти на питання повернення вкладів збанкрутілих банків, кредитних спілок, вкладів до Ощадбанку СРСР.

Найменше запитань надійшло за темами: питання трактування історії, міжнародне життя, культура – близько 1 %.

Кожен, хто надіслав питання Президенту і не встиг отримати відповідь під час прямого ефіру, отримає її після завершення телепроекту, підкреслив глава Адміністрації Президента України С. Львовчкін.

«На всі питання Президент доручив дати відповідь, і такі відповіді будуть опубліковані на його офіційному сайті. Тобто кожна людина, яка зверталася, не залишиться без відповіді. Президент ставить собі завданням розбудовувати новий формат з широким діалогом з громадянами країни», – сказав С. Львовчкін.

ВОЧКІН *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua). – 2011. – 22.02; Перший національний (http://Itv.com.ua). – 2011. – 23.02).*

Дано старт конституційній реформі в Україні

21 лютого Президент України підписав Указ «Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної асамблеї».

Відбулося перше засідання науково-експертної групи зі створення Конституційної асамблеї, в якому взяв участь Президент України В. Янукович, а також перший Президент України Л. Кравчук та провідні українські вчені, експерти, юристи – конституціоналісти.

В. Янукович подякував першому Президенту України Л. Кравчуку за ініціативу зі створення в Україні Конституційної асамблеї.

Глава держави відзначив величезний досвід учасників науково-експертної групи, яка займатиметься створенням Конституційної асамблеї. «Більшість із присутніх за цим столом у різні часи мали безпосереднє відношення до роботи над українською Конституцією як у цілому, так і до формування її окремих розділів», – підкреслив В. Янукович, наголосивши, що цей досвід обов'язково стане в нагоді.

Президент зауважив, що тема конституційної реформи постала практично одразу після прийняття Основного закону в 1996 р. Конституцію критикували з різних боків, навіть коли вона ще не працювала, зазначив В. Янукович. Різні погляди існували і щодо того, як вона функціонуватиме на практиці.

На переконання глави держави, нині настав час відновити процес удосконалення Основного закону: «З огляду на те, що відбулися трансформації в суспільстві, що ця Конституція пережила в тому числі і відомі всім зміни у грудні 2004 р., що є критична точка зору, яка відповідає вимогам часу і життя нашої країни, цей процес роботи над новою Конституцією треба відновити», – наголосив В. Янукович. «Я переконався, що ця робота повинна бути спрямована на підняття рівня довіри суспільства до Основного закону. І ми повинні зробити все для того, щоб згуртувати суспільство навколо цього процесу, щоб, урешті-решт, український народ з огляду на усі недоліки і негаразди, разом з нами, разом з політиками свідомо зробив цей крок у майбутнє, до якого ми прагнемо», – підкреслив глава держави.

В. Янукович зазначив, що реформи, розпочаті в Україні, «спрямовані на зміну життя на краще в різних напрямках життєдіяльності нашої країни». Президент підкреслив, що цей тривалий процес здійснюватиметься виважено, з використанням комплексного підходу. «Ми підходитимемо до реформ дуже

обережно, користуючись світовим досвідом реформування. Ми також обов'язково враховуватимемо сучасні умови, в яких зараз перебуває світ після удару світової економічної кризи», – підкреслив глава держави.

«Головна мета цих змін – покращення життя людей», – наголосив Президент, підкресливши, що необхідність впровадження реформ саме сьогодні обґрунтована фактичною відсутністю комплексного реформування різних напрямів життєдіяльності держави впродовж усіх 20 років нашої незалежності. «Тому зараз мова йде про гармонізацію цих змін, певну послідовність реформ. Не можна реформувати будь-яку окрему галузь, якийсь окремих напрям життя нашої країни. До цього процесу треба підходити тільки системно, і реформи повинні бути дійсно всеохоплюючими. Нова редакція Конституції України – це нагальна потреба, апогей цієї роботи», – констатував В. Янукович.

«Конституція повинна захищати права людини і створювати умови для гармонійного розвитку нашої країни, створення ефективної системи державного управління», – наголосив Президент. «Ми з вами маємо ретельно попрацювати над тим, як організувати цю роботу. Перш за все – зі створення Конституційної асамблеї, і далі, безумовно, з налагодження її ефективної діяльності. Це той досвід, який пройшли багато країн світу. І тому я прийняв рішення підтримати цю ініціативу», – зазначив глава держави.

Президент підкреслив, що досвід роботи на посаді Президента України і активна політична позиція, яку займає всі ці роки Л. Кравчук, дають всі підстави для того, щоб саме він очолив цю відповідальну роботу. «Я вирішив підтримати Вашу ініціативу. І фактично той склад робочої групи, який Ви запропонували, підтримав у своєму указі», – сказав В. Янукович, звертаючись до першого Президента України. «Нова редакція Конституції України, безумовно, внормує всі найважливіші питання функціонування держави. І врешті-решт, це сприятиме усім тим реформам, які започатковані в різних сферах її життєдіяльності. Цей процес торкнеться кожної з них», – переконаний Президент. Таким чином було дано старт конституційній реформі в Україні.

Конституційна асамблея, створення якої розпочалося під керівництвом першого Президента України Л. Кравчука і під патронатом та за сприяння Президента України В. Януковича, напрацює нову редакцію Конституції України.

Цей проект буде широко обговорюватися у суспільстві, і в результаті в статусі президентського законопроекту буде поданий до Верховної Ради.

Таким чином, широка громадськість, експертні кола, учені, громадські діячі будуть залучені до написання нових правил, за якими житиме Україна.

Конституційна асамблея також тісно співпрацюватиме з Венеціанською комісією. «Через стабільність у владі ми прийдемо до стабільності у суспільстві; подальші конституційні зміни сприятимуть розвитку демократії в нашій державі», – підкреслив у вступному слові голова науково-експертної групи зі створення Конституційної асамблеї Л. Кравчук (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua). – 2011. – 21.02.*)

Презентація оригінального видання книги Володимира Короткевича

Минулого тижня в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбулася презентація нового оригінального видання книги Володимира Короткевича «Дике полювання короля Стаха», організована Посольством Республіки Білорусь в Україні та Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Презентована книга – чотиримовне видання повісті білоруського письменника «Дике полювання короля Стаха» вперше перекладене паралельно англійською, російською та українською мовами.

У заході, присвяченому життю і творчості однієї з найяскравіших постатей білоруської літератури ХХ ст. – поета, прозаїка, публіциста, літературного критика, перекладача, драматурга і кіносценариста, взяли участь провідні вчені, викладачі та студенти-білорусисти Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, представники білоруської діаспори. Відбулися виступи генерального директора Національної бібліотеки України, академіка Національної академії наук України О. Онищенка, відомого білорусько-українського перекладача, академіка НАН України Г. Півторака, директора Центру білоруської мови і культури О. Палій, представника Національного музею літератури України.

Промовці підкресливали, що життя В. Короткевича було пов'язане і з Україною – навчання в університеті, початок трудової кар'єри, зв'язки з українськими колегами-літераторами, твори, написані в Україні та присвячені нашій землі. «Я народився на Дніпрі і він у Київ тече з мого серця», – звучали слова поета. Письменник є однією з постатей, що єднає наші народи і водночас одним з найяскравіших символів білоруської літератури, наголошували гості презентації. У рамках заходу був також продемонстрований документальний фільм «Свет Караткевіча» про життя і творчість білоруського класика; культурно-просвітницьким центром НБУВ підготовлено книжкову виставку «Письменники Білорусі: Володимир Короткевич», що розкриває сторінки життя письменника, представляє його твори, видані окремо та в збірках.

Зустріч у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського стала фактичним підбиттям підсумків минулорічного святкування 80-ліття з дня народження білоруського класика та Днів культури Республіки Білорусь в Україні і водночас – черговою цеглиною у фундаменті майбутньої співпраці. У цьому контексті заслуговує на увагу ініціатива генерального директора НБУВ О. Онищенка про створення електронних версій творів В. Короткевича, щоб читачі могли знайомитися з доробком класика білоруської літератури на сайтах бібліотек. Крім того, не можна не погодитися з О. Онищенком у тому, що білоруський досвід чотиримовного видання – це той приклад, який Україні варто брати на озброєння для популяризації української літератури.

Ю. Половинчак, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Земельні перспективи

Згідно з чинним законодавством, з початку 2012 р., якщо до того часу будуть ухвалені закони про ринок земель та про земельний кадастр, в Україні припинить дію мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення. Проте, як повідомляють у Державній агенції земельних ресурсів, навіть за умови прийняття основних документів, продаж сільгоспземель буде відстрочений, скоріше за все, ще на рік.

Запровадження в Україні ринку земель сільськогосподарського призначення, фактично їх вільної купівлі-продажу, належить до найбільш дискусійних і заполітизованих подій: очікування її настільки ж сильні, як і острахи, пов'язані з нею.

Міністерство економіки України виступає за зняття законодавчих обмежень на купівлю-продаж землі, а також за створення прозорого земельного ринку. «У разі відсутності інвестицій і подальшої тінізації ринку землі може виникнути загроза стагнації сільського господарства і буде поставлено на карту продовольчу безпеку країни», – вважає голова Держземагентства І. Лисенко.

Прибічники відміни мораторію на продаж земель сільгосппризначення і серед аграріїв, і серед експертів наголошують на тому, що приватна власність на землю стимулюватиме ефективне її використання, створить можливості для інтенсифікації землеробства завдяки активізації довгострокових інвестицій у відновлення земельних ресурсів та налагодження якісної сівозміни. Як наголошує директор консалтингового агентства «ПроАгро» М. Верницький, нині землю орендують у середньому на п'ять років, відповідно, землю часто «видоюють», не маючи впевненості в тому, що оренду буде продовжено. Заборона купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення деформує природу приватної власності на землю: власник не може використовувати землю як інструмент залучення кредитів та інвестицій. Володіння землею на правах приватної власності для аграріїв – це можливість залучення кредитів під заставу землі. Окрім того, земля, внесена до статутного фонду компанії, підвищуватиме її привабливість для інвесторів, збільшуватиме капіталізацію і підвищуватиме привабливість компаній на IPO.

Водночас і ризиків – як надуманих (з політичних чи інших міркувань), так і реальних, пов'язаних з перетворенням сільськогосподарських земель на товар, – достатньо. Найчастіше висловлюються побоювання щодо «формування нового поміщицького класу», не виключено, що іноземного за походженням; відчуження селянами земельних ділянок сільськогосподарського призначення

за ціною, істотно нижчою від економічно обґрунтованої; неконтрольованої зміни цільового призначення та урбанізації сільськогосподарських земель. Наслідки, попереджають противники вільного продажу земель сільгосппризначення, можуть виявитися надзвичайно серйозними: пролетаризація сільського населення, можливість значного здорожчання продуктів харчування в країні, погіршення екологічного стану довкілля. Тож врахування обґрунтованих застережень, висловлюваних експертами, необхідне, щоб мінімізувати можливі негативні наслідки реалізації земельної реформи.

Зняття мораторію на продаж землі готується давно: за останні п'ять років його скасування відкладалося вже двічі. Проте нині влада взялася за земельну реформу впритул: вже в березні цього року, як повідомив міністр аграрної політики України М. Присяжнюк, у Верховній Раді відбудуться парламентські слухання щодо впровадження ринку землі сільськогосподарського призначення. За словами міністра, наразі напрацьовано п'ять основних законопроектів, спрямованих на узгодження з профільними міністерствами: «Про ринок земель», «Про земельний кадастр», «Про збереження і дотримання родючості ґрунтів» та «Про консолідацію земель» і «Про зонування земель». У відомстві розраховують, що ці законопроекти будуть розглянуті єдиним пакетом.

З першим із законопроектів – «Про ринок земель» можна ознайомитись на сайті Державного агентства земельних ресурсів України, його ухвалення Верховною Радою чиновники прогнозують вже в I кварталі 2011 р.

Згідно з розробленим законопроектом, продаж землі відбуватиметься на основі аукціонів та конкурсів, пріоритетне право купівлі магатимуть земельні орендарі, власники сусідніх ділянок та держава, а саме спеціалізоване підприємство, яке купуватиме поля в тих, хто ними не користується, та здаватиме в оренду.

На думку розробників, законопроект нівелює усі потенційні небезпеки, на які раніше вказували представники різних політичних сил. Найбільш обговорювана в цьому контексті новація – заборона на продаж землі іноземцям. У законопроекті передбачено, що право на купівлю земель сільгосппризначення отримають лише громадяни України, юридичні особи, засновані згідно з законодавством України, держава в особі спеціалізованої установи або територіальні громади в особі відповідних органів місцевого самоврядування. Іноземні громадяни, особи без громадянства, підприємства, засновані за участю іноземних фізичних і юридичних осіб, іноземні юридичні особи та іноземні держави не зможуть купувати у власність землі сільськогосподарського призначення. Земельні ділянки, придбані негромадянами України у власність раніше, підлягатимуть відчуженню впродовж одного року з дати придбання, у іншому випадку – будуть примусово виставлені на земельні торги.

Резони, якими керувалися автори законопроекту, наполягаючи на названій нормі, – очевидні: вона покликана забезпечити прозорість права власності на

земельну ділянку, не допустити скуповування земель сільськогосподарського призначення фінансово-промисловими групами.

Водночас говорити про те, що запровадження цієї норми знімає з порядку денного причини для занепокоєння зацікавлених сторін, зарано. Серед застережень противників законопроекту – припущення про те, що його автори діяли в інтересах «українських латифундистів», мовляв, «первинний ринок – тільки для своїх». Песимісти не виключають також, що норма про заборону первинного продажу іноземцям має на меті отримання прибутку «деякими близькими до влади підприємцями» від перепродажу землі профільним іноземним компаніям пізніше.

Водночас висловлюється і думка про те, що норма закону про ринок земель в Україні, що забороняє продаж сільгоспземель іноземцям, ударить по інтересах, оскільки селян, які бажають продати земельні ділянки, набагато більше, ніж тих українців, які бажають і можуть придбати землю. Таким чином, вартість землі істотно знизиться. Поряд з цим висловлюється думка, що обмеження прав іноземців на придбання землі знизить і перспективи інвестицій у аграрний сектор.

Очевидно, можливість спекуляцій належить до найбільш очікуваних ризиків, пов'язаних із запуском ринку земель – він врахований і розробниками законопроекту. Держземагентство в рамках боротьби із «спекулянтами» також ініціювало зміни до закону про державне мито, які передбачають введення значних податків у випадку швидкого перепродажу земельного наділу: якщо операції купівлі і наступного продажу землі відбуваються протягом року, доведеться сплатити 100 % її нормативної грошової оцінки. Ідеться про номінальну ціну, яку встановлюватиме держава – поки що вона становить 12 тис. грн за га, проте обговорюється рівень 25 тис. грн за га. «Процес збільшення нормативної грошової оцінки землі вже почався. Вона буде десь у два рази більша, ніж на сьогодні», – обіцяє заступник голови Держземагенції М. Калужний.

Загалом законопроект передбачає збільшення ставок державного мита на перепродаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення протягом п'яти років – від 60 до вже згаданих 100 % вартості землі. За рахунок збільшення мита при перепродажу земельних ділянок передбачається запобігти спекуляції, коли значні площі сільгоспземель скуповуються фінансовими спекулянтами з метою їх подальшого перепродажу за вищою ціною. Проте серед аграріїв поширена думка, що митні заходи боротьби зі спекуляціями – надмірність, адже в проєкті водночас запроваджується обмеження на 10 років щодо зміни цільового призначення земельних ділянок. Отже, «драконівські ставки державного мита», як їх характеризують фермери, можуть, за їх переконанням, загнати ринок знову «в тінь».

Водночас деякі експерти, посилаючись на світовий досвід, пропонують написати обмеження щодо купівлі землі жорсткіше, ніж це зроблено в законі.

Ідея про «привілейоване» становище орендарів, закладена в нормах законопроекту, безумовно, є прогресивною, оскільки взята з позитивного досвіду країн Європи, переконані вони. Водночас законопроект має в першу чергу захищати орендарів, які дійсно працюють на землі, і створити механізм, який не дасть можливості узаконити тіньові схеми для отримання у власність земель сільгосппризначення людям, що безпосередньо не пов'язані із сільським господарством. Тобто для права купувати землю українського громадянства, на думку цих фахівців, замало: придбання земель сільськогосподарського призначення, наголошують вони, повинне бути дозволене лише суб'єктам сільськогосподарської діяльності з постійним місцем реєстрації в місцевості, де розташовані земельні ділянки, сплатою податків до місцевого бюджету. Наявність сільськогосподарської освіти чи досвіду роботи в сільському господарстві теж повинні стати умовою допуску до володіння землею. Отже, ідеться про відсіювання несільськогосподарських компаній і, таким чином, боротьбу зі спекуляцією землею. Такі норми, що існують в земельному законодавстві, наприклад, Франції, США, Канади, покликані не допустити пролетаризації сільського населення.

Ще одним «каменем спотикання» обіцяє стати норма про купівлю землі юридичними особами – точаться суперечки щодо їх допуску до володіння землею в принципі, незалежно від походження – українського чи іноземного.

Зокрема, Аграрний союз України виступає проти можливості купівлі землі юридичними особами, навіть українськими. Як наголошує глава союзу Г. Новиков, «нинішній латифундистський характер аграрного виробництва – це зло для України, хоча його прибічники переконують у перевагах так званих вертикально-інтегрованих компаній, заявляють, як вони багато можуть зробити, “підключають” представників науки». Якщо в законі передбачити норму про купівлю землі виключно фізичними особами, переконані в Аграрному союзі, це дасть змогу уникнути махінацій, якщо ж землю купуватимуть юрособи, складно буде контролювати реальних засновників підприємства, реальних власників.

Сьогодні агрохолдинги, що, як правило, акумулюють значні земельні ресурси (понад 10 тис. га), контролюють, за приблизними оцінками, 25 % сільськогосподарських угідь України. У якому вигляді цей пункт з'явиться в ухваленому законі – наразі сказати важко.

Поки що законопроект «Про ринок земель» пропонує інший підхід до боротьби з концентрацією земель – документ передбачає обмеження максимальної граничної площі ділянок, які можуть перебувати в приватній власності однієї особи для ведення аграрного виробництва. Водночас визначення конкретних норм землеобмеження законопроектом перекладається на Кабінет Міністрів, який повинен встановити їх для різних регіонів. М. Калюжний припускає, що на півдні людина зможе володіти 2 тис. га ріллі, на півночі – до 300 га.

Проте землеобмеження, наголошують фахівці, повинне диктуватися законом і норми щодо нього мають бути виписані так, щоб унеможливити різне їх трактування та не допустити правових «шпарин». У світовій практиці має місце як пряме обмеження (наприклад, аграрним законодавством Польщі заборонено мати угіддя понад 300 га), так і фактичне – у США, наприклад, для фермерів обмежується загальна сума державної підтримки, за рахунок чого розширення землекористування понад 800 га втрачає економічний сенс.

Тому не лише фермери, а й багато хто з експертів наполягають на ухваленні окремого закону для обмеження концентрації сільськогосподарських угідь.

Також законопроектом передбачається запровадження державного оператора ринку землі: документ пропонує створити «державну спеціалізовану установу з управління землями сільськогосподарського призначення». Незважаючи на окремі негативні оцінки – так, директор консалтингового центру «Реформування земельних відносин в Україні» М. Федорченко вбачає у цій ініціативі створення одного з «державних супермонстрів, які будуть реалізовувати чийось корпоративну політику», – поява оператора визначається як світовою практикою, так і необхідністю делегувати йому низку функцій. Ідеться, насамперед, про викуп у власника землі за нормативною оцінкою у випадку, якщо останній не може знайти покупця; викуп невеликих розрізних земельних ділянок та продаж їх цілісним масивом. Так, французьке агентство з регулювання ринку землі Safer має переважне право купівлі сільськогосподарських земель, сприяння їх продажу, насамперед початківцям та молодим фермерам, причому на некомерційних засадах. Агентство контролює умови продажу землі, дотримання норм обігу сільськогосподарських земель, закріплених у законодавстві.

Водночас юристи сумніваються в ефективності вітчизняного регулятора ринку, головним чином тому, що законопроект не визначає його функції, права та обов'язки: «порядок створення та функціонування встановлює Кабінет Міністрів» – читаємо в документі. Крім того, там ідеться про регулювання обігу лише державних земель сільськогосподарського призначення, у той час як досвід держав з ефективним ринком землі показує, що єдиний оператор повинен регулювати обіг усіх сільськогосподарських земель. Отже, для легалізації функцій і повноважень спеціалізованої установи в українському законі слід виписати її функції та права, джерела фінансування її роботи, способи уникнення зловживань та спекуляцій у її діяльності.

Слід також враховувати, що реальні кроки в напрямі здійснення земельної реформи можуть спровокувати й політичну кризу, у першу чергу – у парламентській коаліції. Адже ні для кого не секрет, що для парламентських союзників «регіоналів» – комуністів – держвласність на землю завжди була справою принципу. Орієнтовані на сільського виборця «литвинівці» також не раз вказували на ризики, пов'язані з вільним продажем землі. За прогнозами політолога В. Фесенка, опір прийняттю земельного законодавства буде напев-

но, можуть виникнути серйозні суперечності й протидії. Утім, політолог відзначає, що влада зацікавлена в тому, щоб ринок землі запрацював. «Схоже, на це є політична воля. Ринок землі хочуть використати, як інструмент реанімації української економіки і як спосіб залучення інвестицій», – міркує експерт. Тож, за його припущенням, незважаючи на можливі проблеми в парламентській більшості, за наявності політичної волі брак голосів компенсується «тушками» та за рахунок частини опозиційних депутатів, оскільки запуск ринку землі країні необхідний.

Загалом, вважають експерти, ринок землі істотно не зміниться ще близько п'яти років. Поки невідомий новий податок на землю і правила її продажу, розмірковувати про майбутнє ринку безглуздо – все зміниться, упевнений аналітик М. Верницький. Так само фахівці не очікують найближчим часом і «земельної лихоманки», особливо якщо пропонувані Держагенцією земельних ресурсів норми, зокрема і щодо мінімальної вартості землі та усунення від купівлі іноземців, будуть в кінцевому результаті таки узаконені. До того ж у більшості компаній укладені довгострокові договори оренди, тобто великої необхідності в негайних покупках не буде. Тож експерти схиляються до думки, що великі сільськогосподарські виробники викуповуватимуть землю поступово, починаючи з тих ділянок, де термін оренди закінчується. Щоправда, цей прогноз навряд чи варто поширювати на столичну область чи деякі інші центральні регіони – тут, скоріше за все, землю покупці прагнутимуть закріпити за собою якнайшвидше.

Загалом сьогодні робити прогнози щодо особливостей майбутнього ринку землі експерти не беруться: значним чином вони залежатимуть від умов, прописаних у остаточному варіанті законів.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

Пріоритет-2011 – реформа моделі управління регіональним розвитком

Пріоритетом влади на 2011 р. має стати реформа управління регіональним розвитком. Про це заявив Президент України В. Янукович на засіданні Ради регіонів 24 січня. Зібрання представників місцевих органів влади під головуванням Президента відбулося під девізом: «Системна модернізація України, спрямована на забезпечення її конкурентоспроможності».

Звертаючись до учасників засідання, Президент наголосив, що влада поставила перед собою надзвичайно амбітне й складне завдання – провести системну модернізацію України, забезпечити її конкурентоспроможність. «Задля цього ми вже розробили і почали реалізацію цілого пакета економічних

реформ: податкова та бюджетна реформи, дерегуляція бізнесу, реформа державної влади, пакет соціальних реформ. На часі – впровадження житлово-комунальної реформи, закладання основ глибокої структурної перебудови економіки, реформа сектору безпеки, інші напрями», – сказав Президент.

Водночас принципово важливо, щоб якісні зміни, які вже почали відбуватися в країні, якнайшвидше відчув кожен громадянин Української держави. В. Янукович висловив переконання, що саме ефективна регіональна політика стане засобом посилення економічних реформ та максимального наближення її результатів до кожної людини. «Сильні регіони – це сильна Україна», – упевнений Президент. Тому до переліку реформаторських пріоритетів на 2011 р. глава держави запропонував віднести реформу моделі управління регіональним розвитком.

Президент зауважив, що різниця в розвитку окремих регіонів України на сьогодні є надзвичайно великою. Наприклад, середня зарплата в Києві вдвічі вища, ніж, скажімо, у Чернігівській або Тернопільській областях. Рівень офіційно зареєстрованого безробіття на Полтавщині майже в 10 разів вищий, ніж у столиці. «Впевнений, що саме така різниця у розвитку регіонів спричиняє недовіру, дає підстави для політичних спекуляцій», – зазначив В. Янукович.

Глава держави наголосив, що стратегічною метою зовнішньої політики України є європейська інтеграція. І в цьому контексті вирівнювання регіонального розвитку є безумовною вимогою європейської моделі розвитку держави. «Скажімо, у Німеччині ви не побачите суттєвої різниці в зарплаті, рівні соціальної захищеності, можливостях для освіти й кар'єрного зростання між людиною, яка живе в маленькому місті, і мешканцем Берліну. І так в багатьох країнах Європейського Союзу», – додав Президент.

Викладаючи свою позицію щодо подальшої стратегії регіонального розвитку, Президент приділив увагу питанням пристосування системи управління регіональним розвитком до умов ринкової економіки, створення моделі управління регіональним розвитком, яка б відповідала євроінтеграційній стратегії України, питанням співпраці з «Європою регіонів» та консолідації країни через міжрегіональну співпрацю.

Зокрема, В. Янукович відзначив, що фактично мова йде про нову регіональну політику, що покликана поєднати завдання економічної реформи і модернізації країни з завданнями розвитку регіонів. Безперечно, розвиток регіонів повинен бути забезпечений фінансово, що вже знайшло своє відображення і в новій редакції Бюджетного кодексу, і в Податковому кодексі України. Податкова та бюджетна реформи суттєво зміцнили фінансову незалежність регіональної влади і місцевого самоврядування.

Водночас Президент наполягає, щоб фінансування стратегічних проектів регіонального розвитку і міжрегіональної співпраці здійснювалося через окремий фонд – Державний фонд регіонального розвитку на кшталт аналогічного Європейського фонду, який, насамперед, фінансує покращення інфраструк-

тури в периферійних регіонах Європи, інвестує у створення нових робочих місць у інноваційних галузях тощо.

Схожі функції мають бути покладені і на Державний фонд регіонального розвитку, а його діяльність врегульована окремим спеціальним законом України. Фонд відповідатиме за фінансування проектів локального розвитку, що мають стратегічне значення для країни, у тому числі:

- фінансування будівництва доріг, енергетичних і житлово-комунальних мереж, інших об'єктів інфраструктури;
- інвестування у створення нових робочих місць, насамперед, у регіонах з високим рівнем безробіття;
- надання фінансової підтримки для підприємств малого та середнього бізнесу, діяльність яких зосереджена у пріоритетних сферах розвитку кожного регіону.

За словами Президента, визначаючи напрями реформування системи управління регіональним розвитком і формуючи модель міжрегіонального співробітництва України, ми маємо враховувати найкращі інструменти посилення регіонального розвитку, що напрацьовані в країнах Євросоюзу. Перш за все, мова йде про регіональні і міжрегіональні кластери, індустриальні парки. «Наприклад, в Австрії регіональний кластер Штирія, який існує вже 15 років, став одним із європейських лідерів виробництва автомобілів. Він об'єднує близько 180 учасників-виробників і близько 200 супутніх організацій регіону. Товарообіг кластера – близько 7 млрд євро. Для порівняння – це чверть бюджету України. Створено понад 40 тис. робочих місць», – підкреслив глава держави.

«Наступний напрям – формування комплексних проектів покращення інфраструктури регіонів і підтримки економічного розвитку, починаючи від будівництва доріг і закінчуючи бухгалтерською і правовою допомогою новим проектам.

Наприклад, у Шотландії існує мережа локальних ініціативних компаній, які координують формування місцевої економічної інфраструктури регіону, у тому числі – адміністративну, бухгалтерську допомогу, пошук нерухомості для нових проектів, маркетинг, розробку інвестиційних програм під проекти.

Один з найважливіших напрямів, на якому хочу зробити особливий акцент, – формування міжрегіональної співпраці на основі відповідних угод. Це дасть змогу розвивати міжрегіональні ринки, біржі, територіальні корпорації.

У нашого сусіда Угорщини успішно функціонує макрорегіон Панонія, який спеціалізується на туризмі, автомобільній та деревообробній промисловості. Координаційна рада Панонії уклала угоди на кілька років з місцевими органами влади, поєднуючи переваги складових мікрорегіонів, створила фонди підтримки місцевої промисловості, центри трудового потенціалу.

Я пропоную уряду прийняти невідкладні рішення, які усунуть бар'єри для співпраці України з європейськими організаціями, фондами та інституціями, що опікуються політикою та фінансовою підтримкою регіонального розвитку.

Свого часу у Фінляндії, яка в 1990-х роках активно створювала стимули для регіонального економічного розвитку, було висунуте гасло: «Система – це більше ніж просто сума складових». Це гасло нам також потрібно взяти на озброєння. Ми маємо поєднати існуючий науковий, освітній, промисловий, маркетинговий, транспортний потенціал регіонів. І будуватимемо на цій основі ефективну систему кооперації, яка надасть якісний поштовх для розвитку територій та формування в перспективі нових інтегрованих економічних макро-регіонів в Україні. Безумовно, слід враховувати особливі переваги кожної окремої області.

Як показує досвід європейських країн, провідну роль у створенні міжрегіональних кластерів та “точок зростання” можуть відігравати кілька потужних високотехнологічних підприємств у регіоні, які формують весь виробничий і маркетинговий ланцюг. Підприємства-лідери формують і сучасний менеджмент. Висновок очевидний: необхідно підтримувати людей з лідерськими якостями і сучасними підходами до економіки. Цей менеджерський капітал відіграє вирішальну роль у впровадженні регіональних стратегій розвитку», – сказав у своєму виступі Президент.

Глава держави висловив упевненість, що ефективна регіональна політика не може і не буде зводитись виключно до підтримки окремих областей. Держава у першу чергу повинна поновити вплив на загальні макрорегіональні пропорції. Особливу увагу необхідно приділити міжрегіональній кооперації та співпраці.

«Хочу особливо наголосити: налагодження міжрегіональної співпраці та кооперації я розглядаю як економічний вимір політики загальнонаціональної консолідації та єднання. Це передбачає активізацію всього спектра відносин між регіонами – у сфері економічного, торговельного, фінансово-інвестиційного, науково-технічного, інформаційного, культурного співробітництва. Регіони мають посилювати взаємодію та взаємодоповнювати один одного. Ми маємо розвивати внутрішній ринок. До речі, як засвідчила світова економічна криза, наш внутрішній ринок має надзвичайно високий потенціал.

Щоб стимулювати зустрічний рух областей, знайти реальні механізми співпраці та розвитку внутрішнього ринку, я пропоную регулярно проводити форуми міжрегіонального економічного співробітництва у складі областей з високим рівнем взаємозалежності та зв’язків... Такі форуми мають відбуватися раз на рік. Їх завдання – напрацьовувати моделі міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії», – зазначив глава Української держави.

Президент підкреслив: регіональна політика має і зовнішній вимір. У нас вже є напрацьовані програми формування транскордонних мереж і міжрегіонального співробітництва з країнами Євросоюзу, Російською Федерацією, Республікою Білорусь. Потрібно і далі розвивати практику «євро-регіонів» та програм транскордонного співробітництва, таких як «Польща – Білорусь – Україна», «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна».

В. Янукович зауважив, що згідно з першою програмою вже напрацьовано 21 конкретний проект, кожен з яких вже має фінансування. Наприклад, між Люблінном, Жешувом, Львовом і Ужгородом діє проект запобігання природним катастрофам. Між Яворівським районом і Лубачовським повітом діє проект із розвитку відновлювальних джерел енергії.

Ще один важливий напрям нової регіональної політики – участь регіонів у реалізації національних проектів розвитку. На їх основі будуть відпрацьовані механізми інвестиційної реформи, яка складається з: радикального покращення інвестиційного клімату, формування системи якісних інвестиційних проектів, підготовлених за міжнародними стандартами; створення низки нових інструментів – Українського банку розвитку, фондового ринку, механізму підтримки експортних операцій, механізму реалізації державно-приватного партнерства, фонду фінансування проектної документації тощо.

Президент нагадав, що «Національні проекти» передбачають комплексний розвиток регіонів і спрямовані на розв'язання ключових проблем якості життя та розвитку інфраструктури. Особливий статус «Національних проектів» і патронат глави держави створюють найсприятливіші умови для бізнесу і надають упевненості інвесторам.

Нові підходи до проектного управління, підкреслив Президент, передбачають: створення у регіонах реального «єдиного вікна» для роботи з інвесторами; розробку інвестиційних проектів за міжнародними стандартами, які водночас давали б якнайповнішу інформацію про інвестиційні можливості кожного регіону.

«Проектний принцип планування розвитку територій – механізм, який повинен принести практичні результати вже через декілька місяців. Я доручаю Державному агентству з інвестицій та управління національними проектами визначити 2–3 пілотні області для відпрацювання моделей комплексного економічного розвитку. Вимагатиму також широко використовувати механізм державно-приватного партнерства на основі нещодавно прийнятого закону», – підкреслив Президент.

За словами В. Януковича, поряд із загальними питаннями регіональної політики є низка конкретних і дуже болючих проблем. Зокрема – це питання тарифної політики у сфері надання комунальних послуг. «Воно є найбільш чутливим для регіонів і болючим для людей. Я на цьому роблю наголос», – додав глава держави.

Президент нагадав, що згідно з законодавством повноваження щодо затвердження тарифів на комунальні послуги покладено на органи місцевого самоврядування та державний колегіальний орган з регулювання ринку комунальних послуг. Водночас такі важливі повноваження передбачають і високу відповідальність за результати тарифної політики.

Крім того, необхідно на законодавчому рівні визначити чіткі взаємовідносини між центральними і місцевими органами влади в процесі формування

тарифів та їх відповідальність за прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Тому Президент вимагає від уряду, керівників органів місцевого самоврядування посилити контроль за формуванням тарифів на комунальні послуги. Глава держави звернувся до Прем'єр-міністра з проханням взяти цю роботу під особистий контроль та наголосив, що її успішність визначатиме ставлення людей до влади в регіонах. «Безумовно, розвиток регіонів повинен мати стратегію і чіткий план її реалізації. І розробити її потрібно терміново, враховуючи вже існуючі концептуальні наробки. Комітет з економічних реформ, уряд мають невідкладно розпочати відповідну роботу. Кожен регіон має вийти на власну стратегію розвитку, яка ґрунтувалась би на пріоритетах і завданнях Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», та стала своєрідною складовою загальнодержавної регіональної стратегії. Окремі регіони, зокрема – Автономна Республіка Крим, вже вийшли на такі наробки. І їх досвід буде надзвичайно корисним для інших.

Україна – це єдиний національний економічний комплекс. Лише зміцнення міжрегіональних господарських зв'язків, розвиток міжрегіональної співпраці дасть можливість розкрити і задіяти внутрішній потенціал розвитку територій, забезпечити інтеграцію регіонів. Власне, у цьому і полягає зміст нової регіональної політики. Саме тому я закликаю представників різних політичних сил, представлених у керівництві регіонів, поставитись до цього завдання з точки зору національних інтересів», – заявив Президент.

Ініціативи щодо зміни пріоритетів регіональної політики в Україні, висловлені Президентом, отримали розвиток у рішенні Ради регіонів щодо реформи регіонального розвитку в 2011 р., текст якого оприлюднений на сайті Президента В. Януковича. Згідно з повідомленням, глава держави підписав цей документ.

Зокрема, Рада регіонів рекомендує Кабінету Міністрів та іншим органам державного урядування: вважати пріоритетом реформи регіонального розвитку в 2011 р. удосконалення системи управління регіональним розвитком в Україні; у тримісячний термін підготувати Програму реформування системи державного управління регіональним розвитком в Україні; розробити План дій з реформування державного управління регіональним розвитком в Україні, який повинен містити перелік кроків, дій та заходів, що забезпечують усунення бар'єрів для співпраці України з європейськими організаціями, фондами та інституціями, що опікуються політикою та фінансовою підтримкою регіонального розвитку.

Серед пріоритетів також – створення сучасного інституту, який займається фінансовим забезпеченням регіонального розвитку, – Державного фонду регіонального розвитку; імплементація Україною європейського досвіду управління регіональним розвитком.

Також Рада рекомендує розробити на базі законопроектів «Про засади державної регіональної політики» та «Про основи державної регіональної політики» закон, що відповідає європейським стандартам, нормам та принципам, і подати у першій половині 2011 р. відповідний законопроект на затвердження Верховної Ради; провести консультації з представництвом ЄС в Україні та іншими профільними організаціями щодо можливості надання з боку ЄС технічної допомоги Україні в питаннях реформування системи державного управління регіональним розвитком; доручити ОДА в тримісячний термін розробити та затвердити річні та середньострокові плани реалізації Стратегій регіонального розвитку та ін.

Крім того, Радою регіонів розроблено ряд рекомендацій робочій групі із впровадження національних проектів Комітету з економічних реформ: провести конкурс із визначення проектів, спрямованих на посилення міжрегіональної кооперації та інтеграції, забезпечення інфраструктурної цілісності України та підтримки економічного розвитку регіонів та розробити механізм залучення регіонів до участі в реалізації національних проектів.

Для членів Ради регіонів при Президентові України та голів ОДА також розроблено ряд рекомендацій: започаткувати проведення щорічних Форумів міжрегіонального економічного співробітництва, які спрямовані на об'єднання суміжних інфраструктурно взаємозалежних областей проектами міжгалузевого співробітництва; вжити невідкладних заходів щодо активізації діяльності Рад інвесторів при обласних державних адміністраціях; здійснити інвентаризацію діяльності регіональних інституцій і наукових закладів у сфері регіонального економічного розвитку та залучення інвестицій.

Директор Інституту громадянського суспільства А. Ткачук вважає, що звернення уваги на регіональний розвиток є вкрай важливим. За його словами, сьогодні в Україні фактично є дві групи регіонів: місто Київ і всі решта. Місто Київ – це приблизно 30 % валового регіонального продукту на душу населення від середньоєвропейського рівня. Всі решта регіонів – це приблизно 4 % регіонального продукту на душу населення від європейських, причому не найрозвинутіших територій. «Це не просто нерівномірність, а відрив Києва від решти і потім серед решти ще нерівномірність. У нас 17 регіонів типу: Вінницька, Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська та інші – їх валовий регіональний продукт і експортний потенціал в 10 разів менший, ніж, наприклад у Словенії, яка приблизно за територією, населенням і регіонами така ж сама», – констатує експерт.

Підходи, які застосовувались донедавна в питанні регіональної політики, мають бути змінені, констатує А. Ткачук, тому що вони не дають результату. «Якщо подивитись на диспропорції між регіонами в 90-му році, у 2000-му і в 2007-му, то ми побачимо, що прогресу нема, а навпаки, диспропорції зростають. Реформа регіональної політики – це, напевно, єдина із заявлених реформ, яка не б'є одразу по людях, а може відразу виправляти ситуацію у регіонах.

Фонд регіонального розвитку треба розглядати в контексті зміни підходів до державної регіональної політики, як один з інструментів удосконалення управління регіональним розвитком. З цього фонду будуть фінансувати проекти, які ведуть до економічного зростання, дають можливість певному регіону наростити свій економічний потенціал і зменшити на наступний рік чи через рік необхідність дотацій державного бюджету. Тут дуже важливо розуміти, що фінансування з фонду – це принципово інше, ніж фінансування з бюджету. Тому що фінансування йде траншами і наприклад, останній транш не може бути виплачений, якщо не досягнуті результати, які заплановані. А результати мають бути абсолютно конкретними і такими, що вимірюються. Тому фонд не можна розглядати окремо без зміни підходів до управління регіональним розвитком, яке передбачає, що є державна стратегія регіонального розвитку, є регіональна стратегія, яка синхронізується з державною. А під стратегію регіональну є операційний план і під план є проект. І під кожен проект може подаватися на фінансування до фонду багато організацій. І отримає лише та, яка подасть кращий проект. Тобто це буде конкурсна основа. Не може фонд підтримати проект, якщо він поданий однією компанією і нема конкурсу, якщо проект не відповідає стратегії розвитку області, якщо стратегія розвитку області не відповідає стратегії розвитку держави. А всі ці чотири документи приймаються в різний час і різними людьми. Тому пролобіювати, щоб одночасно в усіх чотирьох документах була записана конкретна компанія “А” практично не можливо».

Аналогічний фонд функціонує в ЄС у кожній країні. За словами А. Ткачука, кілька років роботи над регіональним розвитком у Болгарії привели до того, що найбільшій регіон у Європі, що знаходиться саме в цій країні, має валовий регіональний продукт на душу населення більший, ніж українські регіони. Це є позитивний досвід, і поки що іншого інструментарію ніхто не запропонував.

А. Ткачук вважає, що крім фонду, має бути створена система нових інституцій, які вирішують важливі питання регіональної політики. На національному рівні – це національна координаційна рада з регіонального розвитку, на обласному – обласні координаційні ради, які складаються з різних суб'єктів регіонального розвитку і там йде узгодження секторальних політик. Тобто не просто Кабінет Міністрів приймає рішення самостійно. Тому що Національна координаційна рада складається не тільки з урядовців, а й представників координаційних рад, які є в областях. І там визначаються пріоритети. Обирається 3–5 пріоритетів, які можуть тягнути за собою економіку, бути локомотивом. І тому фінансуються проекти, в першу чергу, які дають швидке і зрозуміле економічне зростання. І на національному рівні більше фінансуються проекти міжрегіональні.

За словами експерта, Фонд регіонального розвитку може запрацювати вже наступного року. Задля цього необхідно протягом поточного року сформувати

відповідне законодавство, яке на сьогодні перебуває на кінцевій стадії розробки, а також створити організаційну основу фонду.

А. Ткачук також підкреслив, що зі створенням Фонду регіонального розвитку Україна матиме змогу отримати безповоротні ресурси з Європейського Союзу, де зарезервовано кошти на регіональний розвиток України. Вже більше двох років вони не можуть зайти в Україну, через відсутність прозорої і зрозумілої системи підтримки регіонального розвитку. До того ж, говорить експерт, кошти такого фонду можуть бути істотно нарощені через ресурси великих інвестиційних компаній, як «Сітігруп», «Морган груп».

Експерт з питань управління територіями Ю. Ганущак відзначив, що Президент В. Янукович практично озвучив ті ідеї, які вже давно є в українському суспільстві і втілені у системі регіонального управління, яка існує на заході.

Утім, за деякими версіями, поки не можна однозначно стверджувати, що плани української влади насправді будуть утілені в життя в Україні. Історія політичного розвитку країн Європи і Європейського Союзу показує, що формування одного з ключових принципів європейської моделі – «Європи регіонів», відбулося на принципі субсидарності. Іншими словами, мова йде про високий ступінь незалежності регіонів від центру і великого обсягу повноважень у місцевих адміністраціях з ведення своєї внутрішньої і зовнішньої політики.

Якщо порівняти карту Європи X, XV, XVIII і XX ст., то видно, як змінювалися кордони держав. Еволюція європейського регіоналізму здійснювалася як географічно, так і політично. Ще на початку XX ст. ідея «Європи регіонів» зазнала б поразки. Але після всіх катаклізмів XX ст., двох світових воєн, європейці стали дбайливіше ставитися до своєї державності, але за умови відповідного рівня регіональної свободи, яка необхідна для збереження власної ідентичності, власного «я». Ця модель насправді стала унікальною для Європи і дає змогу їй уже кілька десятиліть жити в єдиній «європейській сім'ї».

Що стосується економічного дисбалансу, то не можна говорити про те, що в країнах та регіонах Європейського Союзу його немає. Він є, і досить відчутний: південь і північ Італії, захід і схід Німеччини тощо. Проте головною особливістю європейського регіоналізму є відносна економічна свобода регіонів, їх здатність самостійно визначати головні напрями свого економічного розвитку, пошуку зовнішніх інвесторів і формування власних норм і правил, які не підпорядковані загальнодержавним законам.

В Україні ж президентські ініціативи щодо регіональної політики загрожують посиленням централізації влади, застерігають окремі експерти. Зокрема, віце-президент Центру політико-правових реформ В. Тимошук назвав президентську ініціативу підходом, за якого вся підтримка місцевих проектів буде надаватися виключно з центру. На його думку, це робить залежними регіони, а особливо міста й села, від політичної влади в столиці. Досвід успішних

європейських країн, як зазначив В. Тимошук, «показує, що спочатку слід рухатись на рівень місцевого самоврядування, а тоді передавати центру лише ті повноваження, які не може виконати місцева влада».

Професор політології О. Гарань вважає, що для реалізації заявлених Президентом підходів бракує реформи місцевого самоврядування, адміністративно-територіальної реформи та створення місцевих виконавчих органів, без яких зберігається «суперцентралізована структура». Тривожною ознакою посилення централістських тенденцій О. Гарань вважає намір передати права розпорядження земельними ресурсами від місцевих рад до підконтрольних главі держави місцевих держадміністрацій.

Результат реформи моделі регіонального розвитку в Україні залежатиме не в останню чергу від того, чи виявиться здатною нинішня влада дати більше повноважень на місця, пом'якшити межі адміністративних одиниць, дозволити місцевим громадам визначати головні напрями свого економічного й соціального розвитку. Напевно, ці питання стануть головними в процесі дискусії, яку розпочав Президент, оскільки реальні реформи щодо регіонів без попередньої наукової підготовки проводити загрозовано. Разом з тим, незаперечним є той факт, що задля завершення процесу політичної та суспільної трансформації Україні необхідно реформувати свою регіональну політику, провести адміністративно-територіальну реформу. До речі, на думку експертів, регіональна реформа може стати головним козирем В. Януковича для переобрання на другий президентський термін, якщо йому вдасться її грамотно провести. Як відомо, для країн Центральної та Східної Європи такі реформи стали, фактично, перепусткою до Європейського Союзу, отже їх досвід має бути перейнятий українськими політиками задля наближення України до європейських стандартів та прискорення євроінтеграційних процесів.

С. Горова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Пенсионная реформа в Украине: за и против

Реформирование пенсионной системы Украины – тема, которую на сегодняшний день достаточно активно обсуждают и комментируют политики и эксперты. Так, глава находящейся в Украине миссии МВФ Т. Арванитис заявил, что Кабмин ему пообещал – реформа начнется с марта 2011 г., сообщает «Сегодня» (17.02.2011). А значит, вот-вот парламент должен принять соответствующий закон.

СМИ сообщают: в Одессе во время расширенного заседания Одесского регионального комитета по экономическим реформам Президент Украины

В. Янукович говорил о том, что реализация в Украинском государстве пенсионной реформы обеспечит переход к справедливому начислению пенсий. Глава государства отметил, что в прошлом году властям удалось выполнить взятые на себя социальные обязательства по повышению уровня зарплат и пенсий. Безусловно, признал Президент, пока это сделано не на том уровне, как хотелось бы. Глава страны уверяет, что максимальная пенсия будет заложена в пределах 7,5–8 тыс. грн. «Не будет такого, чтобы максимальная пенсия была в стране 60 тысяч гривень, а минимальная – 600. Нет ни одной страны в мире, чтобы была такая несправедливость по отношению к людям, – заявил В. Янукович. – Поэтому сегодня мы закладываем максимальную пенсию в пределах 7,5–8 тыс. грн» (<http://ura-inform.com>, 17.02.2011). Президент Украины также выразил убеждение, что уровень минимальной пенсии должен быть увеличен, однако, добавил он, этого невозможно достичь без роста экономики.

Как сообщает (<http://wek.com.ua>) (17.02.2011), народный депутат, председатель фракции Партии регионов А.Ефремов заявил, что самым важным моментом в реализации пенсионной реформы является то, как скоро украинские граждане смогут ощутить ее положительный эффект на своих пенсиях. «Все замыкаются на возрастном этапе, однако меня больше интересует такой вопрос: через какой промежуток времени каждый гражданин почувствует на своем кармане отдачу от пенсионной реформы? Если мы проводим просто реформу ради реформы, которая в перспективе не выведет нас на европейский уровень пенсий, – это неправильно, а если мы сможем дать ответы на вопросы и скажем людям, что через какой-то промежуток времени в результате проведенных нами реформ пенсия будет не 80 долл., а, допустим, 500 евро, тогда, думаю, многие согласятся с проведением данной реформы, и наши нынешние оппоненты перейдут в стан сторонников», – сказал народный депутат.

По его словам, результат парламентских слушаний по проведению пенсионной реформы позволяет сделать вывод, что в стране будет создана двухуровневая пенсионная система. «Один уровень – солидарный, второй – накопительный. И это будет, в свою очередь, стимулировать граждан получать зарплаты не в конвертах, а официально, чтобы часть зарплат уходила на пенсионную систему, в противном случае они много будут терять» – резюмировал А. Ефремов.

При этом следует отметить, что на первом публичном обсуждении пенсионной реформы в парламенте правительство не удовлетворило просьбу депутатов Верховной Рады и экспертов об отзыве спорного законопроекта, сообщает (www.kommersant.ua) (17.02.2011). Парламентарии призвали решать проблемы Пенсионного фонда не за счет простых украинцев, а путем легализации зарплат и создания рабочих мест. В Кабмине не намерены отказываться от увеличения возраста выхода на пенсию и пересмотра сумм пенсионных выплат, поскольку заручились поддержкой Международного валютного фонда, Всемирного банка и ООН.

Спустя два місяця після обнародування урядового законопроекта про проведення пенсійної реформи в парламенті вирішили публічно обговорити документ з експертами, представниками профспоюзів і роботодавців. Голова Верховної Ради В. Литвин одразу ж порекомендував депутатам прислухатися саме до думки фахівців, щоб їх рекомендації були враховані, а не замикаються на пропозиціях про скасування окремих норм законопроекта. Парламентські слухання тривали три години.

Позицію Кабміну представляв заступник прем'єра, міністр соціальної політики С. Тигипко, з чого учасники слухань зробили висновок, що Пенсійний фонд (ПФУ), Міністерство фінансів і Міністерство економічного розвитку і торгівлі самоустраїлися від участі в доопрацюванні законопроекта, повідомляють в ЗМІ. С. Тигипко в процесі виступу переконував присутніх, що альтернативи пенсійної реформи немає. Україна зробила лише кілька кроків – в 2000 і 2004 рр. – на шляху до реформування: введено персоналізацію пенсійних рахунків і третій рівень пенсійного забезпечення. В результаті 13,7 мільйонів українських пенсіонерів отримують пенсію розміром в середньому 1,1 тисяч гривень, дефіцит ПФУ в 2010 рр. перевищив 34 мільярди гривень, а погіршення демографічної ситуації призведе до того, що через кілька років кожен працюючий буде годувати одного пенсіонера. Однак, за словами чиновника, якщо парламент підтримає всі пропозиції Кабміну, то дефіцит фонду вже в цьому році скоротиться майже вдвічі, повідомляють ЗМІ.

В уряді пропонують збільшити пенсійний вік для жінок (з 55 років до 60 років) і термін виходу на пенсію військовослужбовців (підвищується мінімальний стаж з 20 до 25 років), стаж для отримання мінімальної пенсії – з 5 до 15 років, скасувати індексацию спеціальних пенсій і знизити пенсії працюючих пенсіонерів. В результаті консультацій, повідомив С.Тигипко, в законопроект внесуть ряд змін, які узгоджені з Прем'єр-міністром Н. Азаровим.

Обмеження максимального розміру виплат 12 мінімальними пенсіями буде поширюватися не тільки на новоназначені пенсії, але і на вже діючі. Не виключено, що максимальний рівень пенсій буде обмежений 10 мінімальними пенсіями. При визначенні розміру пенсій може бути врахована зарплата за період до 2000 рр. «Цей період може бути продовжений ще на 5 років – до 2005 рр.», – додав С.Тигипко. Узгоджені в Кабміні і на «з'ясування» норми про відпустку років для військових і держслужбовців – не піднімати їм пенсійний вік в процесі двох років, починаючи з 2013 рр., а розбити на чотири роки – щорічно на півроку. Другий рівень пенсійного забезпечення (персоналізовані накопичувальні рахунки в ПФУ) буде введено тільки через два роки – з 2013 рр.

В свою чергу П. Цибенко (Компартія) підкреслював: «Я прошу Кабмін говорити правду. А правда полягає в тому, що уряд хоче не покращити пенсійне забезпечення, а ліквідувати дефіцит фонду. І все

это не за счет госбюджета или олигарха. И подтверждение тому – отмена сбора в ПФУ с продажи валюты. Мы равняемся на Европу, а живем, как в Африке». П. Цыбенко предлагает не повышать пенсионный возраст для женщин, а создавать стимулы для более позднего выхода на пенсию.

Глава парламентского Комитета по делам пенсионеров, ветеранов и инвалидов В. Сушкевич («БЮТ – Батьківщина») отмечает, что пока идет обсуждение реформы, люди массово увольняются, чтобы не лишиться возможности выхода на пенсию по действующим нормам. «Только в одном из районов Киевской области в конце года уволилось более 100 человек», – говорит он. Для ликвидации дефицита фонда есть достаточно механизмов, например, легализация зарплат. «Около 120 тыс. директоров предприятий получают минимальную зарплату. Если они задекларируют зарплату на среднем уровне 2240 грн, бюджет ПФУ увеличится на 700 млн грн», – подсчитал В. Сушкевич. По его мнению, при текущем развитии банковского и фондового рынка в 2013 г. сложно начать персональные накопления.

Заместитель главы Федерации профсоюзов С. Украинец предложил отозвать законопроект и сначала принять программу занятости на ближайшие пять лет.

Впрочем, правительство не готово снимать законопроект с рассмотрения. Уже в марте вице-премьер пообещал внести в парламент проект Трудового кодекса. «Если сейчас мы этого не сделаем, то не сделаем еще в ближайшие 10 лет. Чем быстрее реализуем реформы, тем быстрее получим эффект», – резюмировал С. Тигипко.

В свою очередь бывший первый заместитель министра труда и социальной политики П. Розенко в интервью изданию «Комментарии», сообщает (<http://news.ukrhome.net>), отметил, что «люди, которые будут выходить на пенсию по новому закону, будут получать пенсию ниже, чем те, кто закончит работать в этом году. То есть, отсутствует абсолютно любая логика для человека работать дольше. Ведь тот, кто отработал 35 лет, будет получать пенсию такую же, как и тот, кто трудился на 10 лет меньше. И все они будут получать выплаты в минимальном размере. А это означает, что правительство не поняло логики пенсионной реформы в целом».

По словам П. Розенко, в последнее время власти много говорят, что они сделают пенсионную систему более справедливой. Например, обещают ввести ограничения для пенсий чиновников. Но нужно понимать, что Пенсионный фонд как выплачивал пенсии по 30–50 тыс. грн, так и будет их выплачивать.

По мнению эксперта, вопрос не в ограничении размера пенсий. «Вопрос – в изменении несправедливой формулы начисления пенсий для чиновника и обычного гражданина. И эта несправедливость остается. Если обычный человек выходит на пенсию, то она ему насчитывается в районе 45–50 % от заработной платы. А для чиновника базой для расчета пенсии является 80 % зарплаты. И эта норма в предложенном законопроекте остается», – заявил П. Розенко.

В свою очередь аналитик по вопросам социальной политики Бюро экономических и социальных технологий (Центр БЭСТ) Н. Лещенко, комментируя законопроект 7455 «О мероприятиях по законодательному обеспечению реформирования пенсионной системы», поданный правительством в парламент, отметила, что проведение пенсионной реформы позволит исключить махинации при выходе на пенсию «специальных пенсионеров», в частности, сделает невозможным искусственное увеличение доходов в годы, которые берутся в расчет при начислении пенсионного стажа (<http://ru.tsn.ua>, 24.01.2011).

По словам Н. Лещенко, в рамках пенсионной реформы, по сути, будет внедрена новая формула расчета пенсии для военнослужащих, госчиновников и других «специальных» пенсионеров. «Например, прокурорам и следователям в случае принятия законопроекта нельзя будет выбирать себе срок, по которому начисляется пенсия. Сегодня они могут это делать: рассчитывать выплаты исходя из доходов за 24 месяца перед пенсией или за 60 месяцев из любого периода стажа.

То есть можно было в последние два года искусственно «нагнать» надбавки, премии и прочие выплаты, чтобы увеличить доход. За пять лет это будет сделать значительно сложнее», – говорит Н. Лещенко.

По мнению вице-президента инвестиционной компании «Кинто» В. Мельничука, также положительным является урегулирование вопроса максимальной пенсии, которая может выплачиваться любому гражданину. В первую очередь, по мнению эксперта, максимальная пенсия в размере 12 прожиточных минимумов для нетрудоспособных граждан (примерно 8,8 тыс. грн), а также запрет на индексацию для тех, чьи пенсионные выплаты на сегодняшний день превышают установленный законопроектом минимум, позволят снизить дефицит бюджета Пенсионного фонда.

«Индексация и перерасчет не будут проводиться до тех пор, пока пенсия человека не достигнет “потолка”, установленного законодательно. По нашим расчетам, две кривые – роста максимально допустимой выплаты и размеров “супер-пенсий” – встретятся примерно через 4–5 лет», – говорит В. Мельничук. Кроме того, на расходы Фонда повлияет и повышение минимального возраста для выхода на пенсию мужчин-чиновников – до уровня 62 лет. «Те, кто собираются выходить наравне с другими – в 60 лет, – будут получать до 62 лет не специальную, а обычную пенсию. Это тоже разгрузит ПФ», – добавляет эксперт.

В СМИ также сообщают о поддержке международными экспертами пенсионной реформы. Так, директор ВБ в Украине, Беларуси и Молдове М. Райзер заявил о том, что Всемирный банк не видит альтернативы пенсионной реформе в Украине. «Не существует альтернативы мерам, которые предлагает правительство. Они являются финансово ответственными, социально сбалансированными и закладывают фундамент для пенсионной системы, что дает возможность выплачивать пенсии не только нынешним, но и будущим пенсионерам», – сказал он (www.versii.com).

Во Всемирном банке подчеркнули, что предложенные меры, начиная с 2012 г., позволят ежегодно экономить пенсионные расходы в сумме, приблизительно равной 1,5 % ВВП: «А до 2015 г. вообще исчезнет необходимость бюджетного финансирования дефицита Пенсионного фонда».

Также М. Райзер обратил внимание на то, что украинская пенсионная реформа является одной из наиболее сбалансированных среди аналогичных реформ, проводимых в других странах Европы. «В публичных дискуссиях, которые проходят в Украине, выражают обеспокоенность, что предложенная реформа возлагает слишком тяжелый социальный груз на население. Это не так. Во многих странах Европы под давлением демографических и фискальных проблем правительства вынуждены были провести пенсионные реформы. Предложенная Украине реформа является одной из наиболее социально сбалансированных в регионе», – отметил он.

По мнению директора ВБ в Украине, Беларуси и Молдове, без проведения необходимых корректировок нынешняя пенсионная система Украины останется финансово нежизнеспособной.

Ю. Яснова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Нафтогін Одеса - Броди перевели в аверсний режим

Згідно з договором про надання послуг із транспортування нафти, який ВАТ «Укртрансффта» підписала 17 січня цього року із ЗАТ «Білоруська нафтова компанія», оператор системи нафтопроводів України минулого тижня розпочав прокачування споживачам Білорусі нафтопроводом Одеса – Броди каспійської нафти. Згідно з угодою, Україні гарантовано прокачування 4 млн т легкої нафти на рік.

Як відомо, торік Білорусь унаслідок конфлікту з Росією в питанні постачання сировини на НПЗ республіки домовилася про постачання в країну венесуельської нафти. Проте через складність логістики венесуельську нафту було вирішено заміщати каспійською в рамках своп-контрактів між «Білоруською нафтовою компанією» (БНК), азербайджанською нафтовою держкомпанією SOCAR і Венесуелою. Легка нафта сорту «Азері Лайт» доставляється з Азербайджану на морський нафтовий термінал «Південний» та нафтопроводом Одеса – Броди на Мозирський НПЗ.

Нагадаємо, нафтопровід Одеса – Броди завдовжки 674 км і потужністю 9 млн тонн на рік, що з'єднав морський нафтовий термінал «Південний» в Одеській обл. та систему магістральних нафтопроводів «Дружба» в районі Бродів (Львівська обл.) будувався для прокачування легкої каспійської нафти

до Європи. Проте з 2001 до 2004 р. він простоював, а потім використовувався в реверсному режимі (в напрямі терміналу «Південний»), хоча Україна проводила активну роботу з його переведення до аверсу. З літа 2010 р. російські компанії практично припинили транспортування трубопроводом Одеса – Броди, що працював у реверсному режимі, внаслідок чого для завантаження труби українська сторона була змушена шукати нових партнерів на енергетичному ринку. Восени уряди України й Азербайджану підписали меморандум про співпрацю в енергетичній сфері. Успішне пробне прокачування 80 тис. т нафти сорту Urals з «Південного» на Мозирський НПЗ відбулася наприкінці листопада минулого року.

Поки що потужності українського трубопроводу вдалося завантажити менш ніж на третину, але завдяки високій ціні на нафту у світі Укртранснафта має можливість налагодити поставки каспійської сировини до країн Східної Європи, розраховують у компанії. Повідомляється, що «Укртранснафта» веде переговори про транспортування нафти, яку планується закупувати в Азербайджані, на НПЗ Чехії, Словаччини та Угорщини.

Як повідомив міністр палива й енергетики України Ю. Бойко, Азербайджан пропонує збільшити постачання нафти в Україну для прокачування нафтопроводом Одеса – Броди з 5 до 8 млн т. За словами голови Мінпаливенерго, рентабельність роботи нафтопроводу Одеса – Броди буде досягнута при прокачуванні не менше 10 млн т нафти на рік.

Наразі Азербайджан транспортує близько 2 млн т нафти через Босфор і Адрію до нафтопереробного заводу Кралупи в Чехії. Маршрут Одеса – Броди, який є значно коротшим від вищезгаданого, може зекономити азербайджанцям 3 дол. з кожної тонни. Якщо Україна зарекомендує себе як надійного транзитера, клієнт в особі Азербайджану вітчизняній нафтотранспортній системі забезпечений, демонструють оптимізм вітчизняні експерти.

Голова правління «Укртатнафти» П. Овчаренко переконаний, що Азербайджану набагато вигідніше постачати сировину в порт «Південний» для експорту на європейський ринок. «Узимку в протоці Босфор часто бувають шторми. Зараз, наприклад, там великі черги судів і доставляти нафту до Європи проблематично. Це відбивається на економіці експорту, оскільки неустойку змушений платити постачальник – тобто азербайджанська сторона. Водночас поставити сировину в «Південний» набагато простіше – танкер іде лише добу, і немає ніяких затримок. Тому для видобувачів азербайджанської нафти це пріоритетний напрям», – зазначив він, коментуючи початок запуску нафтопроводу Одеса – Броди в аверсному режимі. За словами експерта, Україна може значно підвищити свою роль як країни-транзитера і забезпечити альтернативу російської сировини для вітчизняних НПЗ.

На думку П. Овчаренка, завантаження нафтопроводу – ще один аргумент на користь запровадження обмежень для імпорту в Україну російського та білоруського палива: українські нафтові компанії домоглися початку спеціаль-

ного розслідування щодо імпорту нафтопродуктів, яке Прем'єр-міністр М. Азаров вимагає закінчити до кінця лютого.

Експерти відзначають важливість цього проекту для української нафтотранспортної системи, що за останні роки втратила значні обсяги транспортування нафти, до того ж, як відомо, Росія завершує будівництво Балтійської трубопровідної системи-2, яка зменшить обсяги прокачування європейською системою «Дружба», а, отже, і українською ГТС. Якби не нафтопровід Одеса – Броди, не виключають фахівці, обсяги транспортування «Укртранснафти» могли опинитись на рівні, нижчому за поріг рентабельності. Тому президент Київського міжнародного енергетичного клубу Q-Club, член правління Альянсу «Нова енергія України» О. Тодійчук вважає, що Одеса – Броди став для України своєрідним проектом-компенсатором, який дав можливість зберегти не лише білоруську трубу, але й вітчизняну нафтотранспортну систему.

Важливо також, що каспійська нафта може стати альтернативною сировиною для вітчизняних нафтопереробних заводів. Наразі компанія «Укртранснафта» завершує роботу зі створення технічних умов для організації постачань легких сортів нафти на нафтопереробні підприємства Західної України – ВАТ «НПК-Галичина» і ВАТ «Нафтохімік Прикарпаття».

Голова Львівської обласної державної адміністрації М. Цимбалюк розраховує, що прокачування нафти через нафтопровід Одеса – Броди в напрямку Білорусі дасть змогу на повну потужність використовувати Дрогобицький нафтопереробний завод, який нині працює на 15 % своєї потужності та Надвірнянський НПЗ Івано-Франківської області.

Крім того, висловлюються надії на те, що запуск у аверсному режимі нафтопроводу Одеси – Броди активізує поляків у продовженні труби з Бродів до Плоцька, що є наступним етапом проекту альтернативного транспортного потоку України.

«Досить серйозним сигналом для Росії і Європи» назвав запуск нафтопроводу Одеса – Броди в аверсному режимі незалежний енергетичний експерт В. Землянський. «Початок роботи нафтопроводу – це сигнал, що Україна від декларацій перейшла до конкретних дій, – наголошує він. – В умовах, коли світові ціни на нафту неухильно зростають, Європа по-новому може розглянути проект Євро-Азійського нафтотранспортного коридору, який передбачає альтернативний маршрут транспортування каспійської нафти через територію України. Вже цього року до чинних контрактів на транзит 4 млн тонн азербайджанської нафти до Білорусі Україна може додати транзит як мінімум 3 млн тонн для європейських нафтопереробних заводів».

Зокрема, за словами В. Землянського, Україна може найближчим часом на міжурядовому рівні з Польщею поставити питання транспортування каспійської нафти нафтопроводом «Південна Дружба» в напрямку Словаччини, Чехії, Угорщини та інших споживачів Центральної та Східної Європи в межах першого етапу проекту ЄАНТК.

Поки що в короткостроковій перспективі можна прогнозувати, що на сировинному ринку України можуть помітно зміцнитися позиції Азербайджану. А загалом залишається приєднуватися до сподівань експертів, що перехід на азербайджанську сировину дасть можливість поліпшити ситуацію в галузі української нафтопереробки.

О. Ворошилов, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Потенциал сельского хозяйства Украины в условиях глобальных экологических вызовов

По данным ООН, к 2050 г. население Земли достигнет 9 млрд человек (то есть на 2 млрд больше, чем сейчас). Рост населения на планете будет сопровождаться увеличением спроса на продовольствие – потребность в пище вырастет на 70 %.

Кроме того, к 2015 г. в мире будет 900 млн человек, живущих в условиях крайней бедности. Только в Индии таких людей будет более 300 млн. И в первую очередь, именно для миллионов неимущих во всем мире весьма серьезные последствия будет иметь процесс изменения климата.

В развивающихся странах уже сейчас очевидны последствия изменений температуры: неурожаи и падеж скота приводят к экономическим потерям и подрыву продовольственной безопасности, особенно в отдельных частях Африки южнее Сахары.

В результате воздействия изменений климата на сельское хозяйство к 2080 г. почти на 600 млн увеличится количество людей, страдающих от недоедания. К этому же году еще 1,8 млрд человек могут столкнуться с нехваткой воды.

Более того, как показывают последние исследования, в обозримом будущем человечество может столкнуться с проблемой голода. Почти четвертая часть почв планеты находится в состоянии деградации, что существенно снижает возможности человечества прокормить себя.

Новое исследование на эту тему опубликовано неправительственным фондом ISRIC - World Soil Information и дало намного более негативные результаты. Основой этого метода оценки стал анализ спутниковых фотографий поверхности земли за период с 1981 по 2003 г. Как оказалось, в состоянии деградации ныне находятся 24 % почв (19 % деградирующих почв используются для выращивания зерновых культур). Авторы исследования, которое опубликовано журналом Soil Use and Management, утверждают, что причиной этого

процесса является неразумное использование сельскохозяйственных земель и различные природные процессы.

Поэтому в ближайшие десятилетия человечеству придется решать проблему эффективного сельского хозяйства.

Вместе с тем потенциал мирового сельского хозяйства уже сейчас находится под угрозой. Несмотря на постоянно растущие финансовые вложения, урожаи снижаются, ухудшается качество произведенной продукции, растет её себестоимость. Использование интенсивных методов хозяйствования влечет за собой деградацию земель, загрязнение почвы, воды и воздуха, снижение биоразнообразия, а также негативно влияет на климат. Но главной проблемой остается использование в сельском хозяйстве химикатов – именно поэтому около 1/3 суммарного загрязнения природы приходится на аграрный сектор экономики.

Издержки, связанные со здоровьем и возникающие под воздействием этих проблем, велики. 355 000 человек умирают ежегодно в результате отравления пестицидами. По некоторым оценкам, в мировом масштабе от 15 до 35 % совокупного использования воды для ведения орошаемого земледелия является экологически нерациональным, поскольку потребление воды превышает возобновляемое поступление воды, иными словами, масштабы пополнения водных запасов в водоносных слоях ниже того, что необходимо для поддержания жизнеспособности экосистем. Революционные изменения в сфере животноводства также сопряжены, особенно в густонаселенных и пригородных районах, с определенными издержками, в числе которых – отходы животноводства и распространение зоонозных заболеваний, таких, как птичий грипп.

Эксперты единодушны: единственный способ решить проблемы сельского хозяйства – гармонизировать его с природой. Говоря о гармонии сельского хозяйства и природы, ученые-аграрии и специалисты-экологи опираются на конкретные решения мирового сообщества. Так, еще в 1992 г. на саммите ООН лидеры большинства стран мира приняли концепцию устойчивого развития в качестве новой модели развития для человечества. В основе этой концепции лежит понимание развития, при котором удовлетворение потребностей современного человечества не ставит под угрозу благополучие последующих поколений. Практическая реализация устойчивого развития в аграрной сфере – концепция «экологического» сельского хозяйства. Экологическое, или органическое сельское хозяйство – распространенная во всем мире практика ведения агробизнеса с минимальным использованием или вообще без использования химических препаратов (пестицидов, антибиотиков и т. п.).

Руководитель СХП «Нива» А. Карганян отмечает, что в последнее время одной из главных задач аграриев становится именно уменьшение использования агрохимикатов в сельском хозяйстве. По его словам, «сегодня, в связи с интенсивным развитием агросферы, применяется все больше химических

веществ, поэтому влияние химических прессов на человека растёт. Именно поэтому в США, Канаде, странах ЕС уже принято решение запретить для использования в сельском хозяйстве 600 из 1000 вредных химических веществ».

Можно также отметить, что с 1 июля 1999 г. в Европейском Союзе было запрещено применение нескольких традиционных антибиотиков, а в Дании, Швеции и некоторых других странах запрет был введен на все антибиотики, применяемые в качестве стимуляторов роста в животноводстве. Поэтому в последнее время повысился интерес ученых и практиков к использованию живых микроорганизмов в сельскохозяйственном производстве – пробиотиков.

Что касается Украины, то аграрный сектор является одной из ведущих отраслей экономики страны и одним из наиболее перспективных направлений ее развития, особенно на фоне мирового продовольственного кризиса. Плодородные почвы, благоприятный климат, выгодное географическое расположение, наличие трудовых ресурсов – все это делает Украину привлекательной для инвестирования в аграрный сектор.

«В Украине тема экологического сельского хозяйства в последнее время становится все более актуальной, – отметил представитель МинАПК А. Рудюк, комментируя принятие 1 февраля украинским парламентом 302 голосами в первом чтении проекта закона Украины «Об органическом производстве». – Есть все основания надеяться, что в целом этот закон примут еще до осени 2011 г. Этот закон должен способствовать развитию экологического, органического сельского хозяйства в нашей стране».

Такой интерес государства к экологическому сельскому хозяйству неудивителен: за последние 10 лет мировой спрос на экологически чистую продукцию удвоился, и, по прогнозам экспертов, рынок экологически чистой продукции уже сегодня может достичь оборота в 200–250 млрд дол в год. К примеру, потребность в экологически чистых продуктах во Франции удовлетворяется лишь на 36-40 %, а в Германии – еще меньше.

Украина, государство с огромным потенциалом в аграрной сфере, имеет все шансы завоевать рынок экологически чистой продукции – считает Д. Казацкий, руководитель компании, работающей в сфере животноводства. «Но для этого нужно задаться вопросом – кого именно Украина видит потребителем своей продукции: требовательные страны ЕС, желающие потреблять продукты экологического сельского хозяйства, или же страны третьего мира? Ответ очевиден: наше государство нуждается в развитии экологического сектора сельского хозяйства с максимально возможной заменой химических препаратов на аналогичные по назначению биопрепараты», – отметил Д. Казацкий.

Биопрепараты, как природная альтернатива агрохимикатам, уже наилучшим образом зарекомендовали себя и в украинском сельском хозяйстве. В частности, проведенный в 2010 г. сравнительный анализ урожайности сои при выращивании с использованием агрохимии и биопрепаратов однозначно свидетельствует в пользу последних. Так, производители сои отмечают, что сред-

няя урожайность этой культуры составила по Украине 18,9 ц/га – на контрольных полях, где использовались минеральные азотные удобрения, химические протравители и фунгициды, – а на юге (с орошениями) – 23,7 ц/га. При этом многие аграрии убедились, что урожайность сои при выращивании по технологии с использованием биологических препаратов дает урожайность на треть большую, в среднем – 26,4 ц/га в целом по Украине, и 34,6 ц/га при орошении на Юге Украины.

Ведущий производитель пробиотических препаратов предприятие СХП «Нива» взамен антибиотиков предлагает интегрированные схемы применения пробиотических и ферментно-пробиотических препаратов в животноводстве, которые помогают профилактировать и лечить болезни, улучшать пищеварение, увеличивать поедаемость и ускорять переваримость кормов. Все это также позволяет экономить средства на ветеринарные и зоотехнические мероприятия.

В свою очередь Д. Казацкий поделился опытом использования пробиотиков на собственном предприятии: «Использование биопрепаратов позволило нашему предприятию существенно снизить использование кормовых антибиотиков, а в итоге и полностью отказаться от них. Сохранение молодняка при этом выросло до 97 %, значительными являются также показатели усвояемости кормов животными. Эти данные свидетельствуют, что использование натуральных биопрепаратов является не только экологическим, но и эффективным».

Кроме того, шансом для стремительного развития украинского аграрного сектора может стать мировой продовольственный кризис (среди причин которого называются, в частности, увеличение населения планеты, рост потребления в самых населенных странах мира и уменьшение площадей, пригодных для возделывания сельскохозяйственных культур; только за последнее десятилетие цены в мире на продовольственные продукты выросли почти вдвое). Такое мнение высказали эксперты – участники круглого стола на тему: «Риски мирового продовольственного кризиса и вызовы для Украины».

Действительно, практически ни у кого уже не вызывает сомнения, что мир находится на пороге продовольственного кризиса. И Украина с ее огромным, но пока еще нереализованным потенциалом в сельском хозяйстве может выиграть в этой ситуации и стать одним из мировых лидеров производителей продуктов питания. «Для Украины это не вызов, мы расцениваем это как шанс», – заявил директор департамента развития аграрных рынков Министерства аграрной политики и продовольствия Украины А. Розгон. Он убежден, что «Украина может иметь на протяжении пяти лет 70–80 млн т зерна, мы сегодня можем выйти на производство 4 млн т мяса, мы сегодня можем вдвое увеличить производство молока».

Невзирая на такие радужные перспективы, никто не отрицает, что проблем в отрасли хоть отбавляй, а вот их решение постоянно заходит в тупик. Так, по словам А. Розгона, для того, чтобы выйти на производство 70–80 млн т зер-

на, следует инвестировать ежегодно больше 100 млрд грн. Для того чтобы получить такие инвестиции, необходимо провести «разумную» земельную реформу. «Если будут расти экономические показатели, будут расти доходы граждан, а также показатели потребления населением сельхозпродукции. Мы можем выйти на лидирующие позиции, если будет реализован тот потенциал, который у нас есть, прежде всего, через рынок земли», – добавляет А. Розгон.

В нынешней же ситуации инвесторы не спешат вкладывать деньги в сельское хозяйство. Агропромышленная отрасль не является самой рентабельной, а в Украине ситуация в данной сфере существенно усложняется несовершенной законодательной базой и отсутствием надлежащей государственной поддержки.

Как отметил в этой связи директор Института аграрной экономики Академии аграрных наук Украины П. Саблук, «пока мы не осознаем, что аграрная сфера должна функционировать в составе экономики государства наравне с другими сферами, проблемы останутся. И пока алгоритм цены на продукцию сельского хозяйства не будет утвержден на уровне государства, село останется без ничего».

В свою очередь гендиректор ассоциации «Украинский клуб аграрного бизнеса» В. Лапа отмечает, что пока нет оснований сомневаться в способности Украины обеспечить внутренний рынок сельхозпродукцией. «Внешнеторговое сальдо Украины положительное, то есть Украина больше экспортирует, чем импортирует», – отмечает эксперт.

Вместе с тем В. Лапа добавляет, что украинские аграрии сейчас работают в непростых условиях. «Фактически аграрии сейчас попадают в так называемые «ценовые ножницы», да и условия хозяйствования несколько ухудшились. Во время мирового продовольственного кризиса Украина имеет возможность производить больше продукции, и чем выше будут цены на нее, тем выгоднее будет продавать. Но на практике – во всем мире и в Украине на уровне с ценами на продукцию растет также стоимость ресурсов аграрного производства», – говорит он.

Исполнительный директор Международного фонда Блейзера О. Устенко также считает, что Украина находится в зоне относительной продовольственной безопасности. По словам эксперта, этому, в частности, способствует тот факт, что Украина занимает на сегодня ведущие позиции по экспорту зерновых. «Экспорт пшеницы – шестое место в мире (после США, Канады, стран ЕС). Неплохая позиция среди мировых экспортеров. Это свидетельствует о том, что, если говорить о продовольственной безопасности, Украина находится в зоне относительной продовольственной безопасности. Она может прокормить себя и других», – сказал О. Устенко.

Также эксперт напомнил, что Украина находится «вне конкуренции» по экспорту ячменя. Она предоставляет на экспорт 53 % урожая. Украинское государство также входит в ТОП-5 стран-экспортеров семян подсолнечника, предоставляя на экспорт 91 % урожая.

«Все больше стран будут говорить о продовольственной безопасности и возможностях обеспечить эту безопасность. Поэтому сельхозпроизводство может быть для Украины “серьезным козырем” в международных переговорах. И можно предположить, что вскоре Украина сможет использовать этот козырь так же, как и те страны, которые, к примеру, имеют энергоресурсы», – говорит О. Устенко.

Но, подчеркивают эксперты, для успешного развития сельскохозяйственной отрасли в Украине необходимо создать благоприятный бизнес-климат для привлечения инвестиций в эту сферу.

На круглом столе неоднократно поднимался вопрос о квотировании экспорта зерна: производители, которые не получили квоты, не уверены, что смогут сбыть продукцию по приемлемым ценам на внутреннем рынке, а, соответственно, могут понести большие убытки. Ведь рынок сельхозпродукции в Украине все еще плохо организован, у производителей нет гарантий сбыта продукции, поэтому они не спешат увеличивать производство.

В этой связи СМИ обращают внимание на то, что Министерство аграрной политики, ЕБРР и представители организаций, которые объединяют производителей и экспортеров зерна в Украине, подписали меморандум, согласно которому украинское правительство обещает вести предвиденную и прозрачную политику на аграрном рынке, а ЕБРР и зернотрейдеры – инвестировать в сельское хозяйство и аграрную инфраструктуру.

Прежде решение украинского правительства об ограничении экспорта зерна из Украины на фоне роста цен на продовольствие в мире вызвало жесткую критику участников рынка и представителей международных организаций. Последнее критическое замечание прозвучало совсем недавно от руководителя ВТО П. Лами. Вопросы возникли и в Европейском банке реконструкции и развития, который осуществил несколько инвестиций в украинский аграрный сектор на общую сумму в 100 млн евро. Директор департамента агробизнеса ЕБРР Ж. Меттеталь говорит, что эти инвестиции могли бы удвоиться уже в этом году в случае, если политика украинского правительства относительно аграрного сектора была бы более прозрачной и предвиденной. Отнестись серьезно к роли и месту Украины на мировых аграрных рынках призывают Киев и в Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН. Представитель этой организации Ч. Рименшнайдер отмечает, что, имея такой аграрный потенциал, Украина обязана принимать во внимание мировую статистику: «Мы ожидаем, что до 2050 года население мира будет составлять около 9 миллиардов, и для того, чтобы прокормить всех, объемы производства продовольствия должны быть удвоены в сравнении с нынешним уровнем производства. Украина имеет уникальную возможность сделать свой взнос в увеличение производства, практически не нанося вреда окружающей среде. Уже в ближайшие годы Украина должна стать одним из главных факторов обеспечения пищевой безопасности в мире».

Украинский министр аграрной политики Н. Присяжнюк в этой связи напомнил, что в Украине урожай зерновых из-за засухи 2010 г. упал до 39 млн т сравнительно с 46 млн т, собранными в 2009 г. При таких чрезвычайных обстоятельствах, подчеркнул министр, правительство было вынуждено пойти на ограничение экспорта.

Вместе с тем он утверждает, что до конца маркетингового года, т. е., до 1 июля, из Украины все равно будет экспортировано до 13 млн т зерновых – приблизительно столько, на сколько рассчитывали зернотрейдеры.

В дальнейшем украинское правительство обещает согласовывать подобные решения, которые касаются регулирования рынка зерна, с участниками рынка и представителями международных организаций.

«Сегодня мы понимаем, что роль аграрного сектора нашей страны является важной не только для нашей экономики, но и для внешнего баланса продуктов питания. Мы также понимаем, что такая возможность для нашей страны выпадает раз в 100 лет, и мы обязаны эту возможность использовать, обеспечив продовольственную безопасность и стабильное снабжение сельскохозяйственной продукции на внешние рынки», – подчеркнул Н. Присяжнюк.

Здесь следует отметить еще одну проблему: невзирая на то, что в Украине сосредоточено около 30 % мирового чернозема, состояние грунтов оставляет желать лучшего, а количество земель под выращивание сельхозкультур постоянно уменьшается. По словам директора Института сельскохозяйственной микробиологии УААН В. Волкогона, в Украине сейчас имеет место дисбактериоз грунтов и растений. Постоянное использование агрохимии загрязняет окружающую среду (ежегодно в грунты Украины вносится 1 700 000 центнеров пестицидов, 150 000 центнеров минеральных удобрений, с которыми поступают в почву свинец, кадмий, цинк, медь и др.). Кроме того, почву истощает элементарная неграмотность некоторых украинских «аграриев»: часто на одном и том же месте постоянно сеют одну и ту же культуру.

Нечего и говорить, что материально-техническая база большинства сельхозпредприятий физически и морально устарела, условия хранения не соответствуют современным требованиям. В результате значительная часть урожая пропадает (так, потери на полях (еще до сбора урожая) в среднем составляют почти половину всей потенциально производимой продукции: до 20 % урожая теряется из-за сорняков, до 14 % – из-за вредителей и до 15 % – из-за патогенов).

Немаловажным остается и человеческий фактор, который, собственно, и должен обеспечить позитивные перспективы украинского сельского хозяйства. Но эта отрасль является малопривлекательной для молодых специалистов, ведь зарплата здесь составляет около 60 % от средней по Украине.

В целом же ученые отмечают, что планов по повышению качества сельхозпродукции составлено много. Нужно, чтобы власть начала их внедрение в жизнь, а главное – создала всю необходимую законодательную базу для работы аграриев.

По мнению же директора селекционно-генетического института Национального центра семеноведения и сортоизучения В. Соколова, «реформы, которые проводятся сейчас, бездарны. И в принципе, это, к сожалению, свело на нет те многие потенциальные возможности, которые заложены и в самой государственной схеме, и в целом в Украине – чернозем и все прочее». «В целом сельское хозяйство требует кардинальных законодательных актов, говорит ректор Одесского государственного аграрного университета С. Королук. – Без этого мы можем только говорить о потенциале. Потенциал действительно есть, и голода действительно в Украине не будет».

В данном контексте следует отметить, что ныне власть законодательно готовится к следующему этапу земельной реформы – торговле сельхозугодьями. В июле прошлого года вступил в силу Закон «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины о сохранении плодородия почв», который обязывает крупных землепользователей, имеющих угодья площадью свыше 100 га, до 1 января 2012 года разработать проекты землеустройства по севообороту. «Этот закон обязывает каждого сельхозпроизводителя иметь внутрихозяйственное землеустройство, – говорит глава Рескомзема АРК А. Чабанов. – Дело в том, что годы упадка сельского хозяйства не способствовали сохранению экологии почв, что отразилось на их плодородии. Чтобы земля не деградировала окончательно, за ней нужно ухаживать. Для этого сначала необходимо разработать план землеустройства». Ранее же, по мнению вице-преьера АРК Г. Псарева, иногда особо ценные земли специально доводили до деградации, изменяли их статус и отдавали под строительство.

В целом же эксперты сходятся во мнении, что аграрный сектор является одной из ведущих отраслей экономики Украины и одним из наиболее перспективных направлений развития страны, особенно на фоне мирового продовольственного кризиса. Плодородные почвы, благоприятный климат, выгодное географическое положение, наличие трудовых ресурсов – все это делает Украину привлекательной для инвестирования в аграрный сектор. И Украина, которая имеет колоссальный потенциал в развитии сельского хозяйства (71 % территории задействован для сельского хозяйства) должна использовать это преимущество и сыграть одну из ключевых ролей в борьбе с голодом. Однако динамика развития отечественного сельского хозяйства показывает: главное не столько природные ресурсы, сколько грамотная политика правительства во многих областях – от образования до налогообложения.

Самое парадоксальное в том, что пути решения аграрных проблем на поверхности, отмечают эксперты. Нужно создать открытый земельный кадастр сельхозугодий, продажу земли контролировать и регулировать государству, чтобы весь украинский чернозем не достался иностранцам, и создать ипотечный банк земли. А также возрождать производство отечественной сельхозтехники, чтобы Украина аграрная не стала сырьевым придатком развитых стран.

Коментарі спеціалістів на звернення громадян *

Правила утримання житлових будинків та прибудинкових територій

Як урегульовано вирішення питання стосовно усунення пошкоджень та/або відновлення об'єкта благоустрою, зокрема зелених насаджень?

Стосовно питання про знищення зелених насаджень повідомляємо, що відповідно до ст. 153 Кодексу України про адміністративні правопорушення, знищення або пошкодження зелених насаджень, окремих дерев чагарників, газонів, квітників та інших об'єктів озеленення в населених пунктах, невжиття заходів для їх охорони, а також самовільне перенесення в інші місця під час забудови окремих ділянок, зайнятих об'єктами озеленення, – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Також постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. № 826 затверджено Порядок визначення відновної вартості об'єктів благоустрою, яким встановлюється механізм визначення відновної вартості об'єктів благоустрою у разі їх пошкодження чи знищення.

Для визначення відновної вартості об'єкта благоустрою його балансоутримувач утворює спеціальну комісію, яка проводить обстеження об'єкта благоустрою, встановлює ступінь його пошкодження чи знищення, визначає відновну вартість робіт з його відновлення (відбудови) і складає відповідний акт.

Юридична чи фізична особа, винна в пошкодженні чи знищенні об'єкта благоустрою, бере участь у роботі комісії та підписує акт обстеження об'єкта.

Винна юридична чи фізична особа має забезпечити усунення власними силами пошкодження та/або відновлення (відбудови) об'єкта благоустрою чи перерахувати на рахунок балансоутримувача суму відновної вартості, зазначену в акті обстеження об'єкта.

У разі, коли не встановлена така особа, роботи виконуються власником об'єкта благоустрою за власний рахунок.

Таким чином, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», місцева державна адміністрація забезпечує організацію обслуговування населення підприємствами, установами та організаціями житлово-комунального господарства незалежно від форм власності.

*Міністерство регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства України*

* * *

Який порядок одержання дозволу на проведення ремонтно-будівельних робіт у квартирі багатопверхового будинку?

Питання необхідності одержання дозволу на проведення ремонтно-будівельних робіт у квартирі, пов'язаних зі зміною проектно-планувальних рішень, регулюються ст. 100 Житлового кодексу Української РСР, п. 1.4 Правил утримання житлових будинків та прибудинкових територій, затверджених наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005 р. № 76 (далі – Правил утримання житлових будинків), а також «Положенням про порядок надання дозволу на виконання будівельних робіт», затвердженим наказом Держбуду України від 05.12.2000 р. № 273.

Відповідно до Правил утримання житлових будинків, перепланування – це комплекс робіт, до елементів яких у житлових приміщеннях належать: перенесення й розбирання перегородок, перенесення та влаштування дверних прорізів, улаштування й переустаткування тамбурів, прибудова балконів на рівні перших поверхів багатопверхових будинків.

Переобладнання й перепланування житлових будинків, житлових і нежитлових у житлових будинках приміщень дозволяється робити після одержання дозволу виконавчого комітету місцевої Ради народних депутатів відповідно до законодавства (п. п. 1.4.1 п. 1.4 Правил утримання житлових будинків).

Згідно з п. п. 1.4.6 Правил утримання житлових будинків, власник, наймач (орендар) житлового будинку, житлового чи нежитлового в житловому будинку приміщення, що припустив самовільне переобладнання або перепланування, що призводить до порушення конструктивних елементів або засобів протипожежного захисту, зобов'язаний за свій рахунок привести це приміщення до попереднього стану.

У разі, якщо самовільне перепланування або переобладнання призводить до погіршення технічного стану житловому будинку в цілому та порушуються права інших споживачів, зазначені роботи виконуються виконавцем послуг, питання відшкодування вартості цих робіт власником, наймачем (орендарем) житлового будинку, житлового чи нежитлового в житловому будинку приміщення вирішується в судовому порядку.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

Нормативно-правове регулювання житлово-комунальними послугами

Який порядок обладнання квартир лічильниками води й теплової енергії?

Обладнання квартир лічильниками води й теплової енергії здійснюється за бажанням і за рахунок коштів їх мешканців.

Для більш детального опрацювання питання стосовно встановлення лічильника води пропонуємо звернутися до Держспоживстандарту України, як спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі метрології.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

* * *

Який порядок формування тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій?

П. 1 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» передбачено, що відносини між учасниками договірних відносин у сфері житлово-комунальних послуг здійснюються виключно на договірних засадах, у підпункті 1 п. 3 ст. 20 вказано, що споживач зобов'язаний укласти договір на надання житлово-комунальних послуг, підготовлений виконавцем на основі типового договору.

Відповідно до вищезазначеного, взаємовідносини між споживачем і виконавцем житлово-комунальних послуг регулюються договорами, укладеними згідно з Типовим договором про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2009 р. № 529 та Типовим договором про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2005 р. № 630.

П. 6 ч. 2 Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2005 р. № 630 передбачено, що послуги повинні відповідати, зокрема:

– з централізованого постачання холодної та гарячої води – вимогам щодо якості й тиску води, температури гарячої води, а також розрахунковим нормам витрати води в точці розбору;

– з централізованого опалення – нормативній температурі повітря в приміщеннях квартири (будинку садибного типу) за умови їх утеплення споживачами та вжиття власником (балансоутримувачем) будинку та/або виконавцем заходів до утеплення місць загального користування будинку.

Споживач має право на зменшення розміру плати за надані послуги в разі їх надання не в повному обсязі, відхилення їх кількісних та/або якісних показників від затверджених нормативів (норм) споживання; перевірку кількісних і якісних показників надання послуг у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Тарифи (нормативні витрати, пов'язані з утриманням будинків і споруд та прибудинкових територій) розраховуються окремо за кожним будинком залежно від запланованих кількісних показників фактичного надання послуг з урахуванням забезпечення належного санітарно-гігієнічного, протипожежного, технічного стану будинків і споруд та прибудинкових територій з урахуванням типового переліку послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, до якого належать:

- прибирання прибудинкової території;
- прибирання сходових кліток;
- вивезення побутових відходів (збирання, зберігання, перевезення, перероблення, утилізація, знешкодження та захоронення);
- прибирання підвалу, технічних поверхів та покрівлі;
- технічне обслуговування ліфтів;
- обслуговування систем диспетчеризації;
- технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем: гарячого водопостачання; холодного водопостачання; водовідведення; тепlopостачання; зливової каналізації;
- дератизація;
- дезінсекція;
- обслуговування димовентиляційних каналів;
- технічне обслуговування та поточний ремонт систем протипожежної автоматики та димовидалення, а також інших внутрішньобудинкових інженерних систем у разі їх наявності;
- поточний ремонт конструктивних елементів, внутрішньобудинкових систем гарячого й холодного водопостачання, водовідведення, тепlopостачання та зливової каналізації і технічних пристроїв будинків та елементів зовнішнього упорядження, що розміщені на закріпленій в установленому порядку прибудинковій території (у тому числі спортивних, дитячих та інших майданчиків);
- поливання дворів, клумб і газонів;
- прибирання й вивезення снігу, посипання частини прибудинкової території, призначеної для проходу та проїзду, протижелезними сумішами;
- експлуатація номерних знаків на будинках;

- освітлення місць загального користування й підвалів та підкачування води;
- енергопостачання ліфтів;
- періодична перевірка, обслуговування й ремонт квартирних засобів обліку води та теплової енергії, у тому числі їх демонтаж, транспортування та монтаж після перевірки.

Відповідно до п. 2 Порядку формування тарифів на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2009 р. № 529 (далі – Порядку), виконавець доводить розрахунок тарифів до відома власників житлових будинків, власників квартир, власників нежитлових приміщень у житлових будинках та інших споживачів послуг шляхом проведення щодо кожного будинку громадських слухань.

За результатами громадських слухань перелік послуг за будинком може бути зменшено виконавцем порівняно з типовим переліком за умови одержання в строк до 30 днів з дати проведення громадських слухань оформленого письмово в установленому законодавством порядку рішення власників житлових будинків, власників квартир, власників нежитлових приміщень у житлових будинках про забезпечення надання послуг, запропонований виконавцем перелік яких зменшено.

У разі коли перелік послуг зменшується, виконавець перераховує тарифи і подає новий розрахунок тарифів відповідному органу місцевого самоврядування, що приймає рішення про його затвердження (погодження).

Таким чином, тариф на послуги з утримання будинку й споруд та прибудинкової території повинен розраховуватися відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 20.05.2009 р. № 529 і затверджуватися (погоджуватися) рішенням органу місцевого самоврядування після перевірки його економічної обґрунтованості.

Перевірки додержання порядку формування, встановлення і застосування цін і тарифів, а також їх економічного обґрунтування відповідно до покладених завдань у межах своєї компетенції може здійснювати Державна інспекція з контролю за цінами, яка, згідно з Положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2000 р. № 1819, діє у складі Мінекономіки й підпорядковується йому.

Споживач має право одержувати вчасно та відповідної якості житлово-комунальні послуги згідно із законодавством та умовами договору на надання житлово-комунальних послуг; одержувати в установленому законодавством порядку необхідну інформацію про перелік житлово-комунальних послуг, їх вартість, загальну вартість місячного платежу, структуру ціни/тарифу, норми споживання, порядок надання житлово-комунальних послуг, їх споживчі властивості тощо. Окрім того, він має право на зменшення розміру плати за надані послуги в разі їх ненадання або надання не в повному обсязі, зниження їх якості в порядку, визначеному договором або законодавством.

Порядок надання житлово-комунальних послуг, їх якісні та кількісні показники мають відповідати умовам договору та вимогам законодавства (ст. 16 вищезгаданого закону).

При цьому в разі порушення виконавцем умов договору споживач має право викликати його представника для складання та підписання акта-претензії споживача, в якому зазначаються строки, види, показники порушень тощо.

У разі неприбуття представника виконавця у визначений договором строк або необгрунтованої відмови від підписання, акт-претензія вважається дійсним, якщо його підписали не менш як два споживачі (наприклад, споживач та його сусід по житловому будинку).

Акт-претензія подається виконавцю, який протягом трьох робочих днів вирішує питання про перерахунок платежів або видає споживачеві обгрунтовану письмову відмову в задоволенні його претензій.

У разі відмови від задоволення претензії спори між сторонами вирішуються шляхом переговорів або в судовому порядку.

*Міністерство регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства України*

* * *

Як урегульовано взаємовідносини між споживачем і виконавцем житлово-комунальних послуг?

П. 1 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» передбачено, що відносини між учасниками договірних відносин у сфері житлово-комунальних послуг здійснюються виключно на договірних засадах, у п. п. 1 п. 3 ст. 20 вказано, що споживач зобов'язаний укласти договір на надання житлово-комунальних послуг, підготовлений виконавцем на основі типового договору.

Відповідно до вищезазначеного, взаємовідносини між споживачем і виконавцем житлово-комунальних послуг регулюються договорами, укладеними згідно з Типовим договором про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2009 р. № 529, та Типовим договором про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2005 р. № 630.

Порядок надання житлово-комунальних послуг, їх якісні та кількісні показники мають відповідати умовам договору та вимогам законодавства (ст. 16 Закону).

Одночасно повідомляємо, що відповідно до п. 6 Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2005 р. № 630 (далі – Правил), послуги, зокрема, повинні відповідати:

– з централізованого постачання холодної та гарячої води – вимогам щодо якості і тиску води, температури гарячої води, а також розрахунковим нормам витрати води в точці розбору;

– з централізованого опалення нормативній температурі повітря в приміщеннях квартири (будинку садибного типу) за умови їх утеплення споживачами та вживання власником (балансоутримувачем будинку та/або виконавцем заходів до утеплення місць загального користування будинку).

Згідно з п. 7 Правил, місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування мають право тимчасово визначати інші норми споживання, кількісні та якісні показники та режими надання послуг у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Окрім того, відповідно до п. 29 Правил, споживач має право на зменшення розміру плати за надані послуги в разі їх надання не в повному обсязі, відхилення їх кількісних та/або якісних показників від затверджених нормативів (норм) споживання; перевірку кількісних і якісних показників надання послуг (якість і тиск води, температура гарячої води, температура повітря в приміщеннях тощо) у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Якщо температурні показники води не відповідають показникам, визначеним органом місцевого самоврядування, споживачу необхідно звернутися до житлово-експлуатаційної організації з метою складання відповідного акта.

Таким чином, відповідно до законодавства, споживач має право на зменшення розміру плати в разі надання послуг не в повному обсязі, відхилення їх кількісних та/або якісних показників від затверджених нормативів.

Акт-претензія подається виконавцю, який протягом трьох робочих днів вирішує питання про перерахунок платежів або надає споживачеві обґрунтовану відмову в задоволенні його претензій.

У разі відмови від задоволення претензії спори між сторонами вирішуються шляхом переговорів або в судовому порядку.

Відмова споживачів від сплати послуг, мотивована наданням послуг не в повному обсязі, без складання акта-претензії, є необґрунтованою і суперечить чинному законодавству.

*Міністерство регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства України*

* * *

Як урегульовано питання стосовно відключення від мереж централізованого опалення?

Повідомляємо, що питання відключення від мереж централізованого опалення та постачання гарячої води в багатоповерхових житлових будинках регулюється Правилами надання послуг з централізованого опалення, постачан-

ня холодної та гарячої води й водовідведення, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2005 р. № 630, та Порядком відключення окремих житлових будинків від мереж централізованого опалення та постачання гарячої води за відмови споживачів від централізованого теплопостачання (далі – Порядок), який затверджено наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства від 22.11.2005 р. № 4.

При проектуванні багатопверхових житлових будинків закладено засіб теплопостачання – централізоване теплопостачання, згідно з вимогами відповідних державних будівельних норм щодо питань влаштування системи опалення, усі стояки та внутрішні розподільчі мережі при проектуванні гідравлічно ув'язані для забезпечення стабільної роботи системи опалення будинку.

Відключення окремих квартир по стояку призводить до розбалансування гідравлічного режиму роботи внутрішньобудинкової системи опалення, перерозподілу теплоносія, що є причиною зменшення подачі теплоносія на інші стояки і, унаслідок цього, скарг споживачів на незадовільне опалення.

*Міністерство регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства України*

* Відповіді на запитання підготовлені за матеріалами Департаменту комунікацій влади та громадськості Кабінету Міністрів України

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Україна зацікавлена в співпраці з Японією щодо реалізації проектів, спрямованих на забезпечення власними енергоресурсами. Про це заявив Президент України В. Янукович у Токіо під час виступу на українсько-японському бізнес-форумі, що відбувся в Японській федерації бізнесу «Кейданрен». «Ми запрошуємо вас спільно з нами реалізовувати ці проекти», – сказав В. Янукович, додавши, що йдеться, зокрема, про модернізацію українських теплових електростанцій, будівництво заводів з виробництва сонячних батарей та вітряних турбін, їх подальше встановлення як на території України, так і на сусідніх територіях (*В. Янукович: «Я покладаю велику надію, що інтерес японського бізнесу до України постійно зростатиме» // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 18.01).*

* * *

Для залучення підприємців до участі у впровадженні проектів сталого енергетичного розвитку Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) розпочав здійснення Програми фінансування альтернативної енергетики в Україні (USELF). З метою підтримки проектів, фінансування та реалізація яких часто є складним завданням, Програма забезпечує не лише необхідні фінансові кошти, а й технічну допомогу для учасників місцевого ринку.

Програма фінансування альтернативної енергетики в Україні (USELF) є частиною ініціативи ЄБРР у сфері сталої енергетики, спрямованої на вирішення проблем зміни клімату та поліпшення енергетичної ефективності. ЄБРР надає підтримку країнам регіону в забезпеченні сталості енергопостачання, а також фінансує проекти з енергозбереження від започаткування ініціативи у 2006 р. У межах цієї ініціативи було спрямовано 4,7 млрд євро на реалізацію 268 проектів загальною вартістю 23,5 млрд євро у 27 країнах. Загальне зниження викидів парникових газів унаслідок упровадження цих проектів сягає 27 млн т за рік (*Інвестиції у відновлювані джерела енергії – Програма фінансування альтернативної енергетики в Україні! // Львівський ЦНП (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. – 18.01*).

* * *

Європейська комісія оголосила новий конкурс проектів у рамках освітньої програми Erasmus Mundus-II. Бюджет конкурсу на 2011 р. становить майже 100 млн євро. З них 36 млн виділено на реалізацію партнерських проектів між університетами ЄС та вищими навчальними закладами країн Європейської політики сусідства; 6,7 млн спрямовані безпосередньо на проекти, що залучатимуть ВНЗ України, Білорусі та Молдови.

Загалом нинішній конкурс (EACEA/41/10) складається з трьох компонентів:

1. Спільні програми Erasmus Mundus. Цей компонент спрямовано на зміцнення співпраці між вищими навчальними закладами та академічними працівниками в ЄС та країнах з-поза його меж. Він не має спеціального бюджету на 2011 р., однак з коштів попереднього бюджету буде відібрано кілька десятків нових проектів. Зокрема, Єврокомісія відбере 10 нових проектів зі створення спільних магістерських курсів, 22 проекти з продовження роботи вже наявних спільних магістерських курсів (компонент 1А) та 10 проектів зі створення спільних докторських програм (компонент 1В).

Незалежно від того, чи беруть участь українські чи білоруські університети в спільних магістерських та докторських програмах Erasmus Mundus, студенти з України та Білорусі можуть подаватися на отримання стипендій, що їх ці програми пропонують. Для цього їм треба звертатися безпосередньо до адміністрацій магістерських та докторських програм, підтриманих у рамках Erasmus Mundus.

2. Партнерські проекти в рамках Erasmus Mundus (Erasmus Mundus Partnerships). Цей компонент спрямовано на зміцнення співпраці між вищими навчальними закладами з ЄС та країн з-поза його меж. Він надає підтримку мобільності студентів (як на рівні бакалаврату, так і на рівні магістеріуму), докторантів, дослідників, викладачів та представників адміністрації. Його бюджет у цьому році сягає 95,6 млн євро. 36 млн із них буде спрямовано на країни в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства (ENPI), зокрема 6,7 млн – на проекти для України, Білорусі та Молдови.

3. Популяризація європейської вищої освіти. Підтримка в рамках цього компонента надаватиметься міжнародним ініціативам, дослідженням, проектам, подіям та іншим заходам, пов'язаним з міжнародним виміром усіх аспектів вищої освіти. Бюджет цього компонента – 1,3 млн євро.

Кінцева дата подання документів на всі три компоненти – 29 квітня 2011 р. *(Новий конкурс програми Erasmus Mundus-II // NGO.DONETSK.UA (<http://ngo.donetsk.ua>). – 2011. – 13.01).*

* * *

Президія НАН України прийняла рішення про участь Міжнародної асоціації академій наук (МААН) у Форумах творчої і наукової інтелігенції країн СНД та заходи щодо реалізації рішень Ради МААН від 15 жовтня 2010 р. *(Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 12 січня 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)).*

* * *

В Государственный комитет по науке и технологиям Республики Беларусь на конкурс совместных белорусско-украинских проектов на 2011–2013 гг. поступило 116 заявок. После отбора и согласования с украинской стороной на государственную экспертизу направлено 34 заявки. Совместные проекты планируется реализовать по таким направлениям, как медицина, биология, нанотехнологии, лазерные технологии, энергетика и энергосбережение, химические технологии, физика, новые материалы, порошковая металлургия, экология, информационные и космические технологии.

Перечень совместных белорусско-украинских проектов, утвержденных к финансированию, планируется подписать в конце I квартала текущего года в Минске на IX заседании Межправительственной белорусско-украинской комиссии по сотрудничеству в области науки и технологий.

Конкурс совместных белорусско-украинских проектов проводится в соответствии с Договором о сотрудничестве в области науки и технологий от 17 декабря 1992 г., а также с Протоколом восьмого заседания комиссии *(На конкурс совместных белорусско-украинских проектов подано 34 заявки // Государственный комитет по науке и технологиям Республики Беларусь (<http://gknt.org.by>). – 2011. – 10.01).*

* * *

Національний контактний офіс Сьомої рамкової програми (РП7) з досліджень і технологічного розвитку та проект ЄС «Офіс спільної підтримки (ОСП) інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ЄДП)» оголосили про початок пошуку партнерів для українських організацій, які бажають узяти участь у програмі РП7, і європейських організацій, які прагнуть знайти партнерів в Україні.

Проект JSO-ERA та РП7 НПП-Україна спільно надаватимуть допомогу в пошуку потенційних партнерів для українських організацій, які зацікавлені в співпраці з організаціями з країн ЄС у рамках РП7.

Рекомендації щодо кроків, які українська організація (або її підрозділ) має зробити, щоб одержати таку підтримку, та форма-анкета для пошуку партнерів представлені у файлах, що розміщені на веб-сторінці: <http://jso-era.org.ua/uk/universaltextrpages/searchpartners> (*Сервіс пошуку партнерів для дослідницьких організацій з України // Львівський ЦНП (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. – 20.01).*

* * *

Протягом 2009–2010 рр. в Україні у складі кластеру ЕЕСА діяв проект SCUBE-ICT, що надавав підтримку українським ученим у сфері ІКТ щодо участі в конкурсах 7РП.

Львівський ЦНТЕІ планує продовжити таку діяльність й у 2011 р., акцентуючи увагу на таких заходах, як:

- сприяння в пошуку партнерів;
- консультації з питань підготовки проектів;
- консультації з питань підготовки грантових угод на отримання фінансування та процедур реалізації проектів, відповідно до правил ЄС та чинного законодавства України, у т. ч. надання допомоги в підготовці звітності;
- поширення інформації щодо заходів 7РП; (*Сприяння українським організаціям в участі у конкурсах РП7 // Львівський ЦНП (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. – 27.01).*

* * *

Провідні експерти JSO-ERA (Joint Support Office for enhancing Ukraine's integration into the European Research Area) разом із представниками НПП-Україна пропонують консультаційні послуги українським організаціям, які вже беруть участь або зацікавлені у співпраці в межах проектів Сьомої рамкової програми ЄС із досліджень, технологічного розвитку та демонстраційних заходів (РП7). Досвідчені європейські та українські експерти JSO-ERA надають потенційним аплікантам РП7 індивідуальні консультації щодо шляхів пошуку партнерів для створення консорціумів, розробки конкурентоспроможних пропозицій для участі в конкурсах у різних дослідницьких

галузях та інших аспектів РП7. Консультації проводяться кожного четверга в приміщенні НІП-Україна (Київ) (*Консультаційні послуги для українських організацій з питань участі у РП7 // Львівський ЦНП (<http://cstei.lviv.ua>). – 2011. – 24.01*).

Діяльність науково-дослідних установ

Серед результатів фундаментальних робіт, що виконуються в Інституті газу НАН України й мають цілеспрямований характер, на черговому засіданні президії НАН України було відзначено дослідження з хімічної термодинаміки складних газових та гетерогенних систем, що стали науковою основою розвитку нових металургійних технологій, аналіз складних термодинамічних циклів, які можуть бути застосовані в газотранспортній системі України та при створенні терміналу отримання скрапленого газу.

Серед прикладних розробок успішно здійснювалися роботи зі створення обладнання для виробництва генераторного газу, що дає змогу перевести котли комунальної та промислової енергетики на альтернативне паливо без їх реконструкції, а також з удосконалення котельного обладнання.

За звітний період інститутом упроваджено на підприємствах України та за кордоном понад 130 розробок. Інститут бере активну участь у роботі з реалізації спільного українсько-німецького проекту «Воднева енергетика», спрямованого на розробку буровугільних родовищ України (*Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 12 січня 2011 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*).

* * *

Відбулося перше у 2011 р. засідання науково-технічної ради «Антарктика», на якому було заслухано звіти про виконання науково-технічних робіт і проектів, здійснюваних торік у рамках угод між НАНЦ, вищими навчальними закладами та інститутами НАН України згідно з Державною програмою проведення досліджень в Антарктиці на 2002–2010 рр. (*Члени НТР обговорили наукові звіти // Національний антарктичний науковий центр Міністерства освіти і науки України (<http://www.uac.gov.ua>). – 2011. – 17.01*).

* * *

Група науковців Львівського державного університету безпеки життєдіяльності МНС України (ЛДУ БЖД) під керівництвом доктора технічних наук Ю. Рака здійснила розрахунок часу та шляхів евакуації людей на Львівському стадіоні, який будують до Євро-2012. Науковці провели комплексний аналіз чинних методик оцінювання ризиків під час

евакуації з приміщень з масовим перебуванням людей. Урахувавши психологічні особливості людини, учені розробили теоретичні основи, які враховують специфіку прийняття технічних рішень при проектуванні (на рівні інженерного проектування) спортивно-видовищних споруд, запропоновані «Правила поведінки» для забезпечення успішної евакуації людей зі стадіону в безпечну зону.

На базі розробленої топологічної моделі евакуаційних шляхів верхнього та нижнього ярусів стадіону реалізовано практичне завдання у вигляді програми «Тополь-ЕВАКАС 10» для обчислення сумарного часу безпечної евакуації всіх людей.

Речник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності МНС А. Крук розповів, що методика враховує рекомендації УЄФА та нормативні вимоги відповідних регламентуючих документів України. Він зазначив, що розробка вчених університету щодо розрахунку часу евакуації людей зі стадіону в безпечну зону може бути сертифікована як методика, вона була високо оцінена віце-прем'єр-міністром, міністром інфраструктури України Б. Колесніковим (*Науковці львівського ВНЗ розробили план евакуації зі стадіону до Євро-2012 // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 12.01.*)

Аерокосмічна і авіаційна галузі

На виконання Законів України «Про космічну діяльність» і «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» державним підприємством «Центр стандартизації ракетно-космічної техніки» розроблено інформаційний показник нормативних документів зі стандартизації космічної техніки 1-2010.

Інформаційний показник розроблено з метою забезпечення підприємств космічної галузі інформацією: про нормативні документи Національного космічного агентства України, яким надано чинності; нормативні документи Національного космічного агентства України, які розробляються; зміни, що розробляються до нормативних документів Національного космічного агентства України; галузеві нормативні документи, розроблені підприємствами Федерального космічного агентства Російської Федерації; галузеві нормативні документи, зміни до яких зареєстровано в ЦНДІМаш; галузеві нормативні документи, які скасовано; галузеві нормативні документи зі стандартизації космічної техніки, які перевірено на відповідність сучасним вимогам (*Державним підприємством «Центр стандартизації ракетно-космічної техніки» розроблено інформаційний показник нормативних документів із стандартизації космічної техніки // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 24.01.*)

Альтернативні джерела енергії

На черговому засіданні президії НАН України було зазначено, що питання розвитку водневої енергетики та опрацювання її наукових основ сьогодні є надзвичайно актуальними. Пов'язано це як із сучасними енергетичними викликами, так і з особливістю водню як екологічного універсального енергоносія та виду технологічної сировини. Саме тому в деяких розвинутих країнах уже реалізуються відповідні міжнародні й національні програми.

Було наголошено, що Україна та академія не можуть стояти осторонь згаданих питань, тим більше що наукові установи НАН України плідно працювали в цій галузі, починаючи ще із середини 70-х років минулого століття, та їх доробок тих часів був дійсно чималим.

У результаті реалізації цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Фундаментальні проблеми водневої енергетики» були отримані вагомі наукові здобутки. Виконувалася вона науковим потенціалом 10-ти відділень академії, силами інститутів. Це дало можливість об'єднати та скоординувати зусилля фахівців з енергетики, матеріалознавства, хімії, фізики й навіть біології та вирішити ряд важливих наукових і науково-технічних проблем. Зазначалося, що вагомим є творчий доробок виконавців програми – опубліковано значну кількість монографій, статей, тез, отримано ряд патентів.

Упродовж нового етапу реалізації програми заплановано провести цілеспрямовані фундаментальні дослідження, які стануть основою для створення сучасних енергетичних технологій, матеріалів, установок тощо.

У цілому, президія НАН України схвалила діяльність наукової ради щодо програми «Фундаментальні проблеми водневої енергетики» та визнала за доцільне продовжити її виконання на 2011–2015 рр. *(Прес-реліз за підсумками засідання президії НАН України 29 грудня 2010 р. // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)).*

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

Бюро президії Національної академії аграрних наук України відзначає, що в рамках НТП «Генетичні ресурси рослин» в останні роки науковими колективами Інституту помології, Інституту садівництва, Нікитського ботанічного саду, Інституту зрошуваного садівництва, Артемівської дослідної станції розсадництва, Подільської, Львівської та Придністровської дослідних станцій садівництва виконується значний обсяг робіт із формування й підтримання в живому стані колекцій плодових, ягідних, горіхоплідних, малопоширених і декоративних культур, визначення джерел та донорів госпо-

дарсько-цінних ознак, розробки науково-методичних основ формування, збереження, вивчення й використання колекцій зразків генофонду, паспортизації та реєстрації зразків і колекцій у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України.

На початок 2011 р. у колекціях зазначених наукових установ зібрано та підтримується в живому стані 1409 зразки: 44 плодових, ягідних, горіхоплідних, малопоширених та декоративних культур, паспортизовано 7808 зразків. Для забезпечення вихідним матеріалом селекційних і наукових програм науково-дослідним установам, навчальним закладам та іншим споживачам було передано 4503 зразків генофонду плодових і ягідних культур. У власній селекційній роботі науково-дослідні установи використали 1430 зразків генофонду для створення нових сортів (*Засідання бюро президії Національної академії аграрних наук України на тему: «Результати і перспективи формування генетичних колекцій плодових і ягідних культур та ефективність їх використання» // Національна академія аграрних наук України (<http://uaan.gov.ua>). – 2011. – 19.01*).

Охорона здоров'я

Учені Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України (ІнБПМ) спільно зі своїми кримськими й київськими колегами розробили новий препарат для лікування інфекційних захворювань. Сировиною для нього стали звичайні чорноморські бурі водорості. У розробці дослідники використовували нанотехнології. Завдяки цьому вдалося отримати біополімери, що утримують срібло. Саме цей мікроелемент у препараті зумовлює його антимікробні, противірусні і протигрибкові властивості.

За словами завідділу морської фармакології і біотестування ІнБПМ В. Рябушка, робота над проектом тривала п'ять років. Новий засіб, який має роботу назву «Аргодерм», представлений у вигляді спрею і гелю для зовнішнього застосування.

За словами розробників, препарат виявляє широкий спектр антимікробної дії. Вартість вітчизняної розробки набагато нижча, ніж зарубіжні препарати на основі срібла (*Учені України винайшли новий антибіотик // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 21.01*).

Наука і влада

В Україні появятся национальные проекты в поддержку инновационного производства. Это пообещал Президент В. Янукович, выступая на торжественном собрании по случаю Дня Соборности.

«Мы усилим связь науки и бизнеса, образования и производства. Мы учтем лучший опыт американской “Силиконовой долины” и российского “Сколково”. Будут созданы условия для реализации проектов в сфере альтернативной, в частности, возобновляемой энергетики», – заверил глава государства (СМИ2 (<http://smi2.ru>). – 2011. – 24.01).

* * *

Президент України В. Янукович 20 січня відвідав університе м. Кіото, де відбулася зустріч із ректором цього навчального закладу, провідними викладачами та вченими університету, студентами.

Фахівці Центру досліджень IPS-клітин, очолюваного проф. С. Яманака, провели для української делегації презентацію нових технологій, які допомагають у боротьбі з онкологічними захворюваннями.

В. Янукович зазначив, що Японія є одним з визнаних світових лідерів з винайдення новітніх технологій, і провідну роль у цьому відіграють саме університети. Гідне місце серед них займає і Кіотський університет, серед випускників якого – п’ять Нобелівських лауреатів.

У свою чергу проф. С. Яманака зазначив, що очолюваний ним центр зацікавлений у співпраці з українськими науковими закладами, і зокрема – з підготовки молодих учених з України в Японії (*Глава держави відвідав Кіотський університет // Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 20.01).

* * *

Прем’єр-міністр України М. Азаров підтримав пропозицію, яку висловив віце-президент Національної академії наук України, директор ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України», академік В. Гесць, про створення в Україні академічного університету для підготовки фахівців шостого й сьомого економічних устроїв. Про це повідомив прес-секретар М. Азарова В. Лук’янов.

Як уточнив В. Лук’янов, ідеться про технологічні устрої промислового виробництва, які засновані на інформаційних технологіях, нанотехнологіях, на застосуванні цифрових технологій. За його словами, цей університет буде створений в Україні до 1 вересня поточного року (*В Україні буде створено академічний університет для підготовки фахівців шостого й сьомого економічних устроїв // Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 20.01; *М. Азаров: До 1 вересня буде створено Академічний університет, який готуватиме фахівців для 6–7 технологічних укладів // Урядовий портал* (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 20.01).

* * *

В Інституті демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України відбувся круглий стіл на тему: «2025 рік: нові демографічні виклики для України».

Відкрив роботу круглого стола Прем'єр-міністр України М. Азаров. На засіданні також виступили голова Державного агентства з науки, інновацій та інформації України В. Семиноженко, віце-президент НАН України директор ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» акад. НАН України В. Геєць, директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України акад. НАН України Е. Лібанова, провідні демографи та фахівці НАН України.

Під час засідання круглого столу були проаналізовані демографічні виклики для України, пов'язані насамперед зі старінням населення, фінансовою неспроможністю діючої пенсійної системи, старінням трудових ресурсів і кадровим дефіцитом у тих галузях економіки, які мають стати локомотивами економічного зростання. Також обговорювалися шляхи стимулювання соціальної мобільності населення, пом'якшення міграційних ризиків, підвищення рівня освіти й кваліфікації працездатного населення.

Прем'єр-міністр України М. Азаров запевнив, що уряд готовий розглянути аналітичні матеріали та рекомендації, підготовлені за підсумками роботи круглого столу «2025 рік: нові демографічні виклики для України», і реалізувати пропозиції учасників експертного обговорення (*Розвиток людського потенціалу – необхідна передумова економічних реформ // Український науковий клуб (<http://nauka.in.ua>). – 2011. – 21.01*).

Проблеми інформатизації

Л. Чуприна, заввідділу СІАЗ НБУВ

Удосконалення діяльності у сфері розповсюдження продукції зарубіжних ЗМІ на території України і створення системи протидії спробам зовнішньої інформаційної агресії

Стрімкий розвиток інформаційних технологій у світі посилює рівень та сприяє урізноманітненню форм і методів інформаційного протиборства між державами. Об'єктивний процес відстоювання своїх національних інтересів може набувати агресивних форм – інформаційної експансії, агресії, війни.

Зокрема, продукція зарубіжних ЗМІ, що цілеспрямовано розповсюджується на території України чи доступна в інформаційному просторі України, з одного боку, сприяє інформаційному та культурному взаємообміну, інтеграції країни в глобальний інфопростір, а з іншого – нерідко буває чинником інформаційної експансії, утвердження політичних, економічних та ін. інтересів, що не відповідають інтересам розвитку українського суспільства.

Унаслідок недостатнього використання фактора опори на національний інформаційний суверенітет і слабкої у зв'язку з цим інтегрованості України у світове інформаційне поле уявлення про Україну у світі формують інформаційні джерела інших держав, виходячи з їх власних геополітичних, політичних, військових, економічних та інших інтересів. Недостатньо спираючись на суверенні інформаційні ресурси, Україна не може ефективно протистояти інформаційно-пропагандистським акціям за кордоном. Водночас недоліки правового регулювання діяльності іноземних і спільних з нерезидентами компаній на українському інформаційному ринку, диспропорції в наповненні національного інформаційного простору, агресивні інформаційні впливи інших держав з метою маніпулювання свідомістю громадян України становлять загрозу національному інформаційному суверенітету, національній безпеці в цілому.

Поліпшенню ситуації не сприяють спорадичні заходи з боку держави у сфері інформаційного протиборства, недосконала координація дій, відсутність постійного моніторингу й стратегічного аналізу загроз, планування протидії спробам інформаційної агресії.

Недостатня ефективність системи державного управління в інформаційній сфері зумовлена ще й тим, що в державі крім основних органів державної влади (Національна рада з питань телерадіомовлення, Державна служба зв'язку України, Мін'юст, Держкомтелерадіо і НКРЗ) діє понад 20 інших, що причетні до виконання тих чи інших завдань і програм в інформаційній сфері і мають турбуватись про національні суверенні інтереси в ній.

При цьому кількість національних власників телеканалів, друкованих ЗМІ, інтернет-видань в Україні постійно зменшується. Вони не витримують конкуренції з іноземними інвесторами і таким чином відбувається масова прихована експансія іноземних компаній на інформаційний ринок України.

З огляду на це постійного вдосконалення потребує діяльність державних органів влади у сфері регулювання розповсюдження продукції зарубіжних ЗМІ на території України.

Нині в Україні діє Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (далі – Закон) від 1992 р., який є основним законодавчим актом, що встановлює правові засади діяльності друкованих засобів масової інформації.

Так, ч. 1 ст. 39 цього Закону визначено, що для розповсюдження зарубіжного друкованого засобу масової інформації в Україні необхідно одержати дозвіл відповідного державного органу, якщо порядок розповсюдження не встановлено міжнародним договором. Друковані видання іноземними мовами поширюються в Україні на підставі міжнародних договорів, ратифікованих Україною, в порядку, визначеному Законами України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та «Про видавничу справу».

Підпунктом 25 п. 4 Положення про Державний комітет телебачення та радіомовлення України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. № 897, комітет наділено повноваженнями щодо видачі дозволів на розповсюдження зарубіжних друкованих засобів масової інформації в Україні.

Порядок діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру, та адміністраторів, а також правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності визначені Законом України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності».

По суті українські та зарубіжні ЗМІ мають нерівні права, оскільки вітчизняні періодичні видання розповсюджуються тільки після їх державної реєстрації, тоді як зарубіжні видання легалізовані лише на території своєї країни, і фактично на практиці не підпадають під дію українського законодавства. З боку розповсюджувачів зарубіжних періодичних видань до Держкомтелерадіо України надходять численні усні звернення з проханням щодо видачі дозволу на розповсюдження зарубіжного друкованого засобу масової інформації. З часу прийняття в 1992 р. Закону України «Про друковані засоби

масової інформації (пресу) в Україні» зазначене питання на державному рівні залишається неврегульованим.

Питаннями розповсюдження зарубіжної друкованої преси вроздріб та за передплатою опікуються, зокрема, Державне підприємство з розповсюдження періодичних видань «Преса», «Укрпошта» та інші суб'єкти підприємницької діяльності. Так, за даними ДП «Преса», кількість таких періодичних видань становить за передплатою понад 5000 найменувань. Друковані ЗМІ надходять до України з 38 зарубіжних країн, зокрема, з Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Молдова, Болгарії, Великобританії, Італії, Латвії, Нідерландів, Німеччини, Польщі, США, Франції, Японії та інших.

Відсутність чітко визначеного порядку не дає змоги здійснювати ефективне державне регулювання і контроль в інформаційній сфері. У Державному комітеті телебачення і радіомовлення України вважають, що необхідність прийняття нового Закону зумовлена наявністю прогалин, колізій та суперечностей у чинному законодавстві [3].

При цьому правовий механізм запобігання обігу на території України друкованих видань, які порушують законодавство у сфері захисту суспільної моралі, є недосконалим та містить ряд проблем, які потребують вирішення.

Так, після реєстрації Міністерством юстиції України друкованих засобів масової інформації не налагоджено ефективного контролю за дотриманням ними програмних цілей та тематичної спрямованості, виду видання за цільовим призначенням. Тоді як практика показує, що видання, які під час державної реєстрації не декларували себе, наприклад, як еротичні, висвітлюють саме цю тематику тощо.

Притягнути до відповідальності посадових осіб засобів масової інформації, які порушують законодавство у сфері захисту суспільної моралі, та застосувати до таких засобів масової інформації господарські санкції складно, оскільки адміністративні та цивільно-правові санкції за порушення суб'єктами видавничої справи та друкованими засобами масової інформації чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі законодавчо не визначені.

Положення ст. 18 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» щодо припинення судом випуску друкованих засобів масової інформації, які зловживають свободою діяльності, фактично у практиці – малоефективні. Механізми судового впливу для застосування зазначеного виду відповідальності чинним законодавством не визначені. Єдиний державний реєстр судових рішень не містить інформації про судову практику із зазначеного питання.

У зв'язку з цим у процесі вдосконалення законодавства України про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні щодо порядку державної реєстрації друкованих засобів масової інформації, необхідно передбачити положення про необхідність перереєстрації друкованого засобу масової інформації у разі зміни виду видання за цільовим призначенням, внесення

відповідних змін до ст. 1866 Кодексу України про адміністративні правопорушення, якою передбачено адміністративну відповідальність за порушення законодавства про друковані засоби масової інформації, зокрема за ухилення від переєстрації чи від повідомлення реєструючому органу про зміну виду видання, юридичної адреси засновника (співзасновників), місцезнаходження редакції [4].

Ситуація в телерадіопросторі України також показує, що в нинішніх умовах потребує вдосконалення система регулювання розповсюдження кіно- і телепродукції.

Залишаються також проблемними питання адаптації іноземних телеканалів до вимог вітчизняного законодавства у галузі реклами (відсутність документів і в провайдерів, і в дистриб'юторів, які засвідчували б оплату реклами на території України, відсутність дозволу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі охорони здоров'я щодо застосування в Україні окремих лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації), авторських і суміжних прав (підтвердження права трансляції на території України та наявність прокатних посвідчень), дотримання законодавчих норм у сфері захисту суспільної моралі (наявність аудіовізуальних позначок класифікації кіно- та відеопродукції), не врегульованим у сфері практичної діяльності є питання адаптованості іноземних мовників до вітчизняного законодавства, ефективного використання державної мови, у сферу збагачення суверенних інформаційних ресурсів новою інформацією високої суспільної значимості.

Недостатній обсяг видатків на створення мережі корпунктів гальмує розвиток присутності українських державних телерадіоорганізацій у світовому інформаційному просторі, що, у свою чергу, обмежує можливості ефективного представлення України в ньому на базі національного інформаційного суверенітету, негативно впливає на взаємовигідний обмін інформацією українських ЗМІ з їх іноземними партнерами.

У зв'язку зі зменшенням фінансування у 2007–2009 рр. на розповсюдження телевізійного сигналу, «Всесвітня служба “Українське телебачення і радіомовлення”» (УТР) змушена була згорти мовлення за всіма напрямками.

При ліцензуванні супутникового мовлення виникають проблеми, вирішення яких потребує внесення змін до чинного законодавства. Серед них – дотримання умов поширення національних телерадіопрограм на територіях інших країн, з урахуванням міжнародних угод у сфері телерадіомовлення, рекламної діяльності, дотримання авторських прав тощо.

31 січня 2010 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до статті 31 Закону України „Про телебачення і радіомовлення” щодо зменшення впливу світової економічної кризи на діяльність електронних засобів масової інформації в Україні». Упровадження норм цього закону спричиняє труднощі, оскільки ліцензування цифрового, проводового, супутникового, кабель-

ного, багатоканального мовлення ним не передбачено. Більше того, Національна рада позбавлена права розробляти відповідні методики, які могли б певним чином заповнити законодавчі прогалини.

Також потребує вдосконалення вітчизняне законодавство у сфері телерадіомовлення щодо врегулювання порядку поширення телерадіопрограм і передач з країн, які не ратифікували Європейську конвенцію про транскордонне телебачення і не входять до Європейського Союзу.

Для запобігання створенню монополій на володіння електронними засобами масової інформації та зловживання монопольним становищем увага держави і суспільства, а отже, і регуляторного органу у сфері телерадіомовлення до діяльності аудіовізуальних засобів масової інформації має посилитися. Необхідно з'ясувати дані про розподіл акцій (прав власності) між засновниками телерадіоорганізації та про розмір частки іноземного капіталу в її статутному фонді, що фактично зробити неможливо через нечітке формулювання законодавчих норм. Зокрема, чинний Закон України «Про режим іноземного інвестування» не дає однозначної відповіді щодо заснування і діяльності в Україні телерадіоорганізацій з іноземними інвестиціями [5].

В Україні, незважаючи на певні труднощі, поступово відновлюється вітчизняний кінопрокат, що є важливим механізмом утвердження національної культури, духовно-ціннісних орієнтирів сучасної України. Проте система розповсюдження української кінопродукції в Україні залишається недосконалою. Держзамовлення фільмів обмежується етапом їх виробництва. При цьому процес виробництва-розповсюдження штучно зупиняється на етапі виробництва фільму. Ні замовники, ні автори не отримують коштів з реалізації, а отже, й ресурсів для наступних зйомок, розвитку національної кіноіндустрії.

Питання виходу української кінопродукції на світовий кіноринок також стає дедалі актуальнішим. Про ставлення держави до цього питання свідчить фінансування кінематографії в Україні (500 тис. євро за 2009 р.), що в 10 разів менше, ніж у Казахстані (10 млн євро), у 418 разів менше, ніж у Росії (209 млн євро) (рис. 1). Для порівняння: щороку виробляється фільмів у Франції – 240, Німеччині – 120, Росії – 70, Польщі – 30, Угорщині – 21, Словаччині – 11, Казахстані – 13, в Україні близько двох [6]. (Згідно з бюджетом на 2011 р. для кіногалузії передбачається виділення суми близько 120 млн грн (10 млн євро), що значно перевищує обсяги попереднього фінансування).

Тож там, де бракує вітчизняної інформаційної продукції, нішу заповнює іноземна, і не завжди якісна. За різними даними, частка іноземних аудіо- та телепродуктів у просторі України становить до 85 %, що не може не впливати на стан національного інформаційного суверенітету.

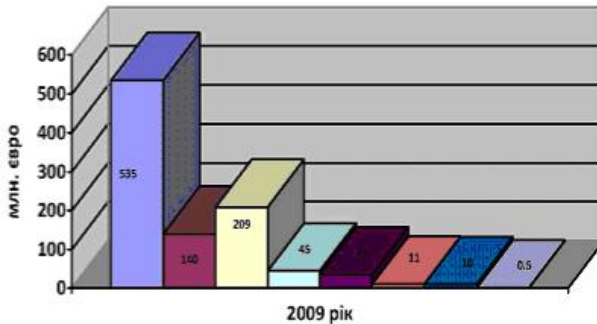

Рис. 1. Бюджети країн у галузі кінематографії у 2009 р. (млн євро).

Джерело: Маковська Л. І. Стратегії міжнародного менеджменту національного кінопрокату в сучасній світогосподарській системі // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект, 2010. – Сб. науч. трудов. – Донецк: ДонУ, 2010. – С. 963–966.

У телевізійних кабельних мережах, якими користується понад 20 млн громадян України, кількість іноземних телепрограм також перевищує 66 %. Наприклад, у Києві, де справи краще, ніж у багатьох областях, компанія «Воля-кабель» у 2011 р. для глядачів кабельного телебачення пропонує понад 150 каналів. З них 62 канали (40 %) – українських операторів.

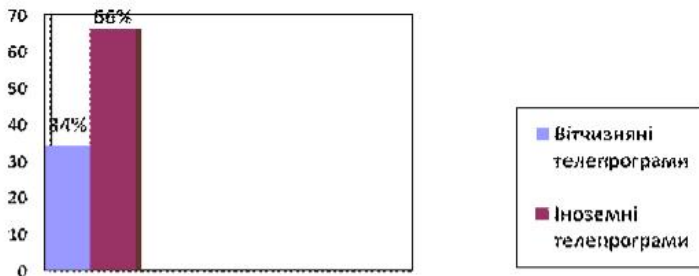

Рис. 2. Частка вітчизняних телепрограм у телевізійних кабельних мережах України.

Джерело: Доповідь Секретаря РНБОУ Р. Богатирьової щодо питання забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/662.html> Назва з екрана.

У цілому ж на сьогодні український інформаційний простір на 85 % наповнюється аудіо- та телепродуктами інших держав, що означає його фактичну окупацію чужорідними фільмами, програмами й рекламою неукраїнського походження (рис. 3). [7. с. 67]

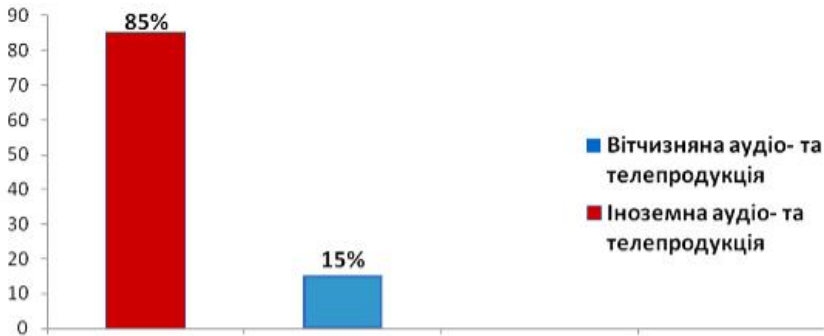

Рис. 3. Частка вітчизняної аудіо- та телепродукції в інформаційному просторі України.

Джерело: Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

Треба зазначити що в українському телепросторі спостерігаємо довгострокові інформаційно-психологічні впливи: засилля художніх, мультиплікаційних фільмів, нескінченних телесеріалів та відеокліпів іноземного походження, які часто своїм змістом пропагують культ зла, насилля, жорстокості, цинізм у стосунках між людьми, є провідником чужого менталітету. Часто це подається в розважальній формі, маскуючи справжній зміст. Відкрито, відповідно до потреб та уявлень закордонних політтехнологів, спотворюється українська історія, насаджуються негативні стереотипи щодо України тощо.

Крім загрози моральному здоров'ю громадськості, пов'язаної із відвертою демонстрацією насильства та порнографії, поширення в ЗМІ матеріалів, що принижують гідність окремих етнічних чи расових груп, розпалюють міжнаціональну ворожнечу, нетерпимість та агресію, неповагу до національних та релігійних святинь, сприяють поширенню наркоманії, алкоголізму, тютюнопалінню, руйнує інформаційну основу розвитку українського суспільства, принципи його національної безпеки [8].

Не може не насторожувати і той факт, що кіно- та телепродукція, призначена для дітей та молоді, руйнує традиційні для українців уявлення про базові духовні цінності: моральність, повагу до старших, патріотизм.

За даними Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, частка національного аудіовізуального продукту у 2010 р. становила лише близько 52 %.

В ефірі загальнонаціональних телеканалів зберігається стала тенденція щодо зменшення частки іноземних фільмів, озвучених українською. Водночас, усі ці фільми транслюються із субтитруванням українською мовою, якість якого є дуже низькою з огляду на граматично-стилістичні правила, що нерідко дискредитує саму ідею української адаптації такого супроводу.

Окремі частини території держави, особливо прикордонні, недосяжні для вітчизняних мовників і перебувають під інформаційним впливом сусідніх країн. Закарпаття «перекривається» теле- і радіостанціями Угорщини, Словаччини, Польщі; Одеська і Чернівецька області – Румунії; Волинська і Львівська область – Польщі і Білорусії, три східні області України – російськими станціями, що утруднює роботу із забезпечення національного інформаційного суверенітету на цих територіях.

В інформаційному суспільстві особливої ваги набуває факт належності інформаційних мереж, ресурсів і технологій. І Україна не може не враховувати цього у своїй політиці. Зокрема, контроль за мережевими ресурсами зосереджений у руках провайдерів, що забезпечують доступ до відкритих телекомунікаційних мереж для інших компаній, організацій та приватних осіб і гарантують стабільність роботи з інформаційними потоками і мережевими ресурсами. Діяльність провайдерів може піддаватися контролю і тиску як з боку приватних фірм і корпорацій, так і органів влади тих держав, на території яких розміщені їх сервери, представництва і інші активи. Проте в тих випадках, коли мережеві ресурси компанії-провайдера розташовані на територіях декількох держав, забезпечуючи стабільну роботу державних органів влади і інших організацій з різною формою власності, втручання органів влади однієї держави в роботу такої компанії може завдати шкоди політичним і економічним інтересам інших держав, що, з одного боку, може призвести до небажаних ускладнень у зовнішньополітичних відносинах, з іншого, – стає хорошою гарантією безпеки і стабільності для таких компаній, оскільки в разі порушення їх діяльності на захист компанії, що забезпечує циркуляцію потоків інформації, обов'язково стануть урядові структури і закони тих країн, які зацікавлені в надійній роботі цього каналу обміну інформацією і інформаційної дії. Таким чином, компанії, що контролюють відкриті інформаційні мережі й інформаційні потоки в них, дедалі більше набувають рис транснаціональних держав-корпорацій, інтереси яких лежать на територіях різних країн з різними законами, традиціями, геополітичним положенням і державним устроєм.

Принципово нові можливості здійснення інформаційного цілеспрямованого впливу на традиційні державні та суспільні структури України пов'язані із становленням нових соціальних структур, до яких належать віртуальні соціальні спільноти, соціальні мережі на кшталт Facebook, «Живий журнал», «ВКонтакте» тощо. За результатами дослідження компанії «Яндекс», кількість українських блогів на різних платформах досягнула 700 тис., що на 40 % більше, ніж показник минулого року – 500 тис.

Як потенційних суб'єктів інформаційно-психологічних впливів (чи навіть агресії, війни) їх характеризують:

– висока мобільність сил та засобів до ведення та відбиття інформаційного нападу;

– висока здатність поповнювати сили, засоби, втрати інтелектуальних та матеріальних ресурсів, беручи їх безпосередньо з держав з розвинутою інформаційно-комунікаційної інфраструктурою, що до цього не брали участі в конкретній інформаційній кампанії;

– здатність у найкоротші строки повністю змінити свій вигляд та форму існування в інформаційному просторі, структуру та методи діяльності, що ускладнює вироблення дієвих санкцій;

– юридична складність встановити віртуальний зв'язок між елементами віртуальної спільноти, оскільки віртуальні відносини не залишають слідів, що створює певні труднощі для притягнення до відповідальності учасників та організаторів такої спільноти. Соціальні мережі неодноразово використовувались з метою маніпулювання суспільною думкою. Зокрема, для підриву позицій банків у розпал світової фінансово-економічної кризи. Прикладом цього в Україні була недавня кампанія проти Промінвестбанку.

Наявність значної кількості іноземної інформаційної продукції в просторі України (особливо за відсутності достатньої кількості якісної вітчизняної продукції) становить загрозу національному інформаційному суверенітету тоді, коли ця продукція спрямована на переорієнтацію окремих громадян, груп чи суспільства в цілому на неприйнятні для розвитку українського суспільства цінності та ідеали, що погіршують політичну та соціально-економічну ситуацію в країні, негативно впливають на масову свідомість громадян.

Інформаційно-психологічна боротьба суб'єктів геополітичної конкуренції стає визначальним чинником у формуванні балансу сил конкуруючих геополітичних утворень, вносить нові закономірності у формування нових (і руйнування колишніх) геополітичних центрів сили.

В умовах слабкої консолідації українського політикуму навколо національних пріоритетів такі цілеспрямовані зовнішні інформаційно-психологічні впливи стануть інструментом втручання у внутрішні справи, інструментами примусу до корекції зовнішньої політики країни.

Іноземна експансія в інформаційний простір України має чотири аспекти:

– встановлення іноземними організаціями і приватними особами контролю над українськими ЗМІ шляхом входження до складу співзасновників чи заволодіння контрольним пакетом акцій;

– безпосереднє розповсюдження на території Української держави іноземного інформаційного продукту (телевізійні та радіопрोगрами, друковані матеріали);

– професійний вплив на представників українських ЗМІ під час проведення іноземними неурядовими організаціями конкурсів, семінарів, закордонних стажувань;

– спрямований інформаційний вплив на Україну та її суб'єктів з боку іноземних держав, підпорядкованих їм структур або конкуруючих компаній [11, с. 124–125].

Інформаційно-психологічна експансія на сьогодні набуває рис своєрідного «інформаційного (інформаційно-психологічного) неоколоніалізму». При цьому дедалі більш рельєфно відбувається поділ усіх країн та регіонів світу на суб'єкти, які домінують в інформаційно-психологічному просторі та які є джерелами експансії, і на суб'єкти, що не володіють необхідними інформаційними ресурсами, технологіями і розвинутою інформаційно-телекомунікаційною інфраструктурою і тому є інформаційно залежними від суб'єктів-домінантів [12].

Джерелами загроз національному інформаційному суверенітету України можуть бути як традиційні суб'єкти міжнародної інформаційної діяльності, що постійно оновлюють свою техніко-технологічну інформаційну базу, так і недержавні незаконні (у тому числі незаконні міжнародні) збройні формування та організації терористичної, екстремістської, радикальної політичної, релігійної спрямованості; транснаціональні корпорації; віртуальні соціальні спільноти; медіа-корпорації; віртуальні коаліції та ін.

У зв'язку з цим забезпечення національного інформаційного суверенітету в сучасних умовах потребує нового підходу до інформаційно-психологічної безпеки як окремої інституції в структурі національної безпеки, де провідне місце відводиться створенню системи керування інформаційним простором, спроможністю протистояти викликам глобалізації, захищати національні інтереси в інформаційних, інформаційно-психологічних взаємовпливах.

Реалізація цього завдання пов'язана з оптимізацією державних замовлень на дослідження в галузі розвитку необхідних інформаційних технологій з урахуванням світового передового досвіду на основі власних соціокультурних норм, наукової бази і пов'язаних з нею традицій.

Важливим чинником забезпечення національного інформаційного суверенітету має бути ефективна державна інформаційна політика як в Україні, так і в системі міжнародних інформаційних обмінів. Вона має передбачати організацію ефективного виробництва власного інформаційного продукту – збільшення його кількості, підвищення його якості і конкурентоспроможності і в Україні, і на зовнішніх інформаційних ринках. Ця політика має базуватися на оптимізації необхідних організаційних та фінансових умов, що стимулюватимуть ефективне виробництво та використання національних інформаційних ресурсів. Вимогою часу є різке підвищення якості та кількості українського продукту у світовому інформаційному просторі.

Складовою протидії загрозам національному інформаційному суверенітету має стати вироблення національної стратегії поліпшення міжнародного іміджу України, розглядаючи її як стартовий етап активізації України в інформаційній, економічній, політичній та ін. сферах суспільного життя в системі міжнародних відносин. Разом з тим необхідно:

– активне позиціонування бренду «Україна» за кордоном і проведення презентаційних заходів, які популяризують Українську державу в інших країнах.

У зв'язку з цим доцільно використати можливості, що пов'язані з підготовкою та проведенням Євро-2012, для якнайширшого інформування про потенціал, культуру, товари, ринки України і формування її позитивного образу у світі;

- виділення бюджетного фінансування агентству «Укрінформ» для створення власних корпунктів у провідних країнах світу;

- забезпечення необхідного рівня фінансування держкомпаній «Усесвітня служба “Українське телебачення і радіомовлення”» і «Всесвітня служба радіомовлення України» для створення актуальних програм на іноземних мовах і виготовлення для розміщення на зарубіжних телеканалах тематичних іміджевих фільмів про досягнення української економіки, науки, освіти, культури, туризму, підготовку до Євро-2012;

- широке залучення наявних можливостей суспільного телебачення і радіомовлення інших країн для оперативної і безкоштовної трансляції українських іміджевих програм (зокрема, з урахуванням досвіду мовлення телеканалу «Інтер» у США на суспільному телеканалі MHz Networks в 2003–2005 рр. для 5 млн американських глядачів);

- посилення інформаційної присутності України в зарубіжному медіа-просторі за рахунок широкого залучення українських дипломатичних установ до активної роботи з місцевими ЗМІ;

- залучення до проведення іміджевих заходів за кордоном провідних представників приватного сектору, нацменшин, відомих спортсменів, науковців і майстрів мистецтв України, а також лідерів української діаспори;

- створення привабливого образу української економічної системи для зарубіжних інвесторів, пов'язаного з удосконаленням державних механізмів забезпечення їх прав і гарантій в Україні і акцентування їх уваги на об'єктивних перевагах взаємодії з Україною;

- залучення до проведення іміджевих заходів провідних зарубіжних юридичних і піар-компаній, що мають значний досвід інформаційної і лобістської діяльності і відповідні можливості;

- підвищення рівня міжрегіональної співпраці з іншими країнами шляхом активізації або встановлення побратимських зв'язків, розширення взаємодії в рамках «народної дипломатії»;

- посилення уваги до роботи з іноземними журналістами, що працюють в Україні, для їхнього ширшого інформування про інноваційний, науково-технічний, промисловий, сільськогосподарський і туристичний потенціал, культурні й історичні традиції держави і проблемних питань його стосунків з іншими країнами;

- виготовлення іміджевої продукції та інформаційних матеріалів про Україну (у т. ч. підтримка відповідних спеціалізованих порталів) для забезпечення потреб конкретних груп зарубіжних споживачів (бізнесменів, студентів, політологів, туристів тощо);

– використання позитивних матеріалів про Україну, які з’являються в зарубіжних ЗМІ, в діяльності з поліпшення міжнародного іміджу країни [18].

Реалізація системи заходів з організації протидії інформаційним агресіям можлива за умови належного фінансування і налагодження виробництва якісного власного інформаційного продукту.

Водночас ключове значення має соціогуманітарний, ідеологічно-культурологічний аспект, оскільки інформаційне протиборство – це насамперед боротьба ідеологій, інтересів, яка найяскравіше проявляється саме в цих сферах.

Іноземні інформаційні впливи в різних формах українці відчують не одне століття. І завжди бар’єром, фільтром проти них були народні традиції, мораль, духовні цінності, тобто суспільна свідомість, ментальність народу.

Перед українською політичною елітою, що орієнтується як мінімум на дві культурно-ментальні традиції, стоїть завдання шляхом суспільного консенсусу зафіксувати основні ціннісні орієнтири в «державній ідеології» патріотизму, на якій базується могутність провідних держав світу (чи федеративних США, Німеччини, чи унітарних Японії, Франції).

В інформаційній війні, щоб захищатись, треба знати що захищати. Узгодити погляди на минуле, нинішнє і майбутнє України необхідно насамперед усередині країни – це єдиний шлях її демократичного розвитку, збереження національної самоідентичності. Визначення ціннісних орієнтирів на державному рівні та їх поступове утвердження – передумова не лише для організації належного захисту національних інтересів в інформаційному протиборстві, а й для зменшення поствиборчих стрибків ідеологічного маятника, переходу до стратегічного планування державного будівництва.

Список використаних джерел

1. Доповідь Секретаря РНБОУ Р. Богатирьової щодо питання забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/662.html>. – Назва з екрана.

2. Аналіз регуляторного впливу // Державний комітет телебачення і радіомовлення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=74070&cat_id=58768. – 2010. – 24.03. – Назва з екрана.

3. Інформаційна довідка про правовий механізм запобігання обігу на території України друкованих видань, які порушують законодавство у сфері захисту суспільної моралі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moral.gov.ua/news/214/>. – Назва з екрана

4. Див. про це: Звіт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nrada.gov.ua/ua/zvitnainformacia/zvitnatsrady/1267707265.html>. – Назва з екрана

5. *Маковська Л. І.* Стратегії міжнародного менеджменту національного кінопрокату в сучасній світогосподарській системі / Л. І. Маковська // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект, 2010 : сб. науч. тр. – Донецк : ДонНУ, 2010. – С. 963–966.

6. Упорядкування національного теле- та радіоінформаційного ресурсу // Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

7. Василь Костицький розповів про роботу комісії з моралі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://truth.in.ua/?STORINKA_REDAKCIJ>Listuvannya: 29.12.2009._Vasilmz_Kosticzmkii_ rozpoviv_pro_robotu_komisi_ji_z_morali/. – Назва з екрана.

8. Нацкомиссия признала South Park порнографией. MTV Украина грозит криминальная ответственность [Електронний ресурс]. – // Корреспондент.net . – Режим доступу: <http://korrespondent.net>. – 2010. – 4.11. – Загл. с екрана.

9. *Журавльов А.* Інтернет-спільноти у новій хвилі інформаційних війн [Електронний ресурс] / А. Журавльов. – Режим доступу: <http://presscenter.ukrinform.ua/person-19.html>. – Назва з екрана.

10. Національна безпека України, 1994–1996 рр. Наукова доповідь НІСД. – К., НІСД. – 1997. – 197 с.

11. *Кузьменко А.* Інформаційно-психологічна війна епохи глобалізації (ч. 10. Росія) [Електронний ресурс] / А. Кузьменко. – Режим доступу: http://policy.infokiev.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=41. – 2010. – 8.03. – Назва з екрана.

12. *Манойло А. В.* Об'єкти і суб'єкти інформаційного протистояння [Електронний ресурс] / А. В. Манойло. – Режим доступу: <http://psyfactor.org/lib/psywar24.htm>. – Назва з екрана.

13. *Жарков Я. М.* Напрями зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на Україну [Електронний ресурс] / Я. М. Жарков // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – Електрон. дані . – 2010. – № 1(4). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/sitsbo/04-10/04-10.pdf>. – Назва з екрана.

14. *Почепцов Г.* Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований / Г. Почепцов. – Ровно, 1999.

15. Проблеми захисту інформаційного простору України: монографія / В. П. Горбулін, М. М. Биченок ; Ін-т пробл. нац. безпеки. — К : Інтертехнологія, 2009. – 136 с.

16. *Панарин И.* Система информационного противоборства [Электронный ресурс] / И. Панарин. – Режим доступу: http://www.km.ru/magazin/view_print.asp?id={58D215DA-C19E-473D-BB78-FAFFD0181859}. – Загл. с екрана.

17. *Самофалов В.* Управляемый имидж [Электронный ресурс] / В. Самофалов. – Режим доступу: <http://news2000.com.ua/2000/derzhava/realii/69626>. – Загл. с екрана.

До уваги держслужбовця

Т. Добко, заввідділу НБУВ

В. Шаріна, мол. наук. співроб. НБУВ

Світова економічна криза: причини, наслідки, шляхи подолання

Список літератури з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1999–2010 рр.

Загальні питання

Статті журналів, наукових збірників, аналітичні матеріали

1. Агаркова Е. Антикризисное управление по принципу – «Дожить до весны» : [наслідки фінанс. кризи] / Е. Агаркова // Бухгалтер. наука. – 2009. – № 1. – С. 2–3.

Ж25984

2. Адамик В. Торговельні механізми впливу світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. на трансформаційні економіки / В. Адамик, А. Савка. // Журн. європ. економіки. – 2009. – Т. 8. – № 1. – С. 31–49.

Ж24378

3. Андрійчук В. Можливість використання існуючих теоретико-концептуальних підходів й інструментарію для подолання фінансово-економічної кризи / Віктор Андрійчук // Екон. часоп.-XXI. – 2009. – № 5/6. – С. 12–16.

Ж15623

4. Барановський О. І. Предтечі фінансових криз / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 3–22.

Ж14849

5. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 3–21 ; № 6. – С. 3–14 ; № 8. – С. 19–33.

Ж14849

6. Баталов Э. Я. Глобальный кризис-XXI: идейно-политические аспекты / Э. Я. Баталов // США. Канада: экономика политика культура. – 2009. – № 10. – С. 3–22.

Ж62589

7. Баторшина А. Ф. Порівняльний аналіз фінансових криз / А. Ф. Баторшина, Л. М. Цуприк // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 12. – С. 27–31.

Ж23721

8. Безкровная Т. В. Проблемы регулирования финансового рынка с учетом влияния мирового финансового кризиса / Т. В. Безкровная, Г. Д. Безкровная // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 253, т. V. – С. 1228–1233.

Ж70425

9. Бестужева С. В. Глобалізація та світова криза: прогнозована реальність / С. В. Бестужева // Економічний простір : зб. наук. пр. / Придніпр. держ. акад. буд-ва та архітектури. – Дніпропетровськ, 2009. – № 22/1. – С. 78–84.

Ж73447

10. Бистряков І. Фінансова криза: метасистемний підхід / І. Бистряков // Вісн. Нац. акад. України. – 2010. – № 5. – С. 3–6.

Ж20611

11. Біла Н. Г. Економічна криза та структурні зрушення в економіці / Н. Г. Біла // Держава та регіони. – 2009. – № 5. – С. 21–26. – (Серія «Економіка та підприємництво»).

Ж23244/екон. та підпр.

12. Білий О. Горизонти кризи та економічної стратегії / Олег Білий // Філосо. думка. – 2009. – № 2. – С. 33–37.

Ж61798

13. Білорус О. Сучасна світова фінансово-економічна криза як прояв тотальної кризи системи глобалізму / Олег Білорус // Екон. часоп.-XXI. – 2008. – № 11/12. – С. 3–7.

Ж15623

14. Богдан Т. П. Глобальна фінансова криза та виклики для економічної політики в посткризовий період / Т. П. Богдан // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 3–14. – (Фінансово-економічне регулювання).

Ж14849

15. Боринець С. Я. Особливості сучасної світової валютно-фінансової кризи // Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підруч. для студ. вищих навч. закл. – 3-тє вид., стер. / С. Я. Боринець. – К., 2001. – С. 235–249.

ВА604284

16. Бугай В. З. Фінансова криза: причини, аналіз, шляхи виходу / В. З. Бугай, С. М. Щусь // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 250. – Т. 9. – С. 2326–2333.

Ж70425

17. Бугулов В. М. Світова фінансова криза: причини виникнення – шляхи подолання / В. М. Бугулов // Україна и мировое сообщество: теория и практика хозяйствования : материалы четвертой междунар. науч.-практ. конф. 31 окт.–1 нояб. 2008 г. – Симферополь, 2008. – С. 14–16.

Ва711347

18. Бударіна Н. О. Вплив глобальної економічної кризи на світові фінансові потоки / Н. О. Бударіна // Зб. наук. пр. Черкас. держ. технол. ун-ту. – Черкаси, 2009. – Вип. 23. – Ч. 2. – С. 62–65. – (Серія «Економічні науки»).

Ж70822/Ек.

19. Бударіна Н. О. Вплив сучасної фінансової кризи на прямі іноземні інвестиції / Н. О. Бударіна // Наук. зап. Нац. ун-ту «Остроз. акад.». – 2009. – Вип. 12. – С. 365–372. – (Серія «Економіка»).

Ж69992/Ек.

20. Бударіна Н. О. Світова фінансова криза: зародження та наслідки / Н. О. Бударіна, А. В. Вешневська // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. тр. – Донецк, 2009. – Ч. 1. – С. 91–97.

С10875

21. Бузгалин А. Мировой экономический кризис и сценарии посткризисного развития: марксистский анализ / А. Бузгалин, А. Колганов // Вопр. экономики. – 2009. – № 1. – С. 119–132.

Ж26065

22. Вайнштейн М. Світова фінансова криза та країни з транзитивною економікою: ретроспективний аналіз / М. Вайнштейн // Зб. наук. пр. / Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. – К., 2004. – Вип. 42. – С. 76–87.

Ж68885

23. Васильев В. П. Мировой экономической кризис: причины и пути выхода / В. П. Васильев // Вестн. Моск. ун-та. – 2009. – Т. 18. – № 3. – С. 31–35. – (Серия 18 «Социология и политология»).

Ж13866/соц. и полит.

24. Велика криза та її наслідки : круглий стіл часопису «Філософська думка» // Філософ. думка. – 2009. – № 2. – С. 5–32.

Ж61798

25. Вольний К. Новітня світова економічна криза і глобалізація: європейський урок / Казимир Вольний // Вісн. Терноп. нац. екон. ун-ту. – 2009. – Вип. 5. – С. 118–127.

Ж69632

26. Воронцова Л. В. Генезис глобального экономического кризиса / Л. В. Воронцова, П. Н. Малюшкин // Актуал. проблемы экономики и права. – 2009. – № 1. – С. 116–124.

Ж23291

27. Гаврилюк О. В. Криза та ефективність: нова парадигма / О. В. Гаврилюк // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 20. – С. 13–19.

Ж72451

28. Гаврилюк О. В. Стратегії мінімізації негативних наслідків кризи / О. В. Гаврилюк // Регіон. економіка. – 2009. – № 2. – С. 7–13.

Ж15383

29. Гаджиев К. Мировой экономической кризис: политико-культурное измерение / К. Гаджиев // Вопр. философии. – 2010. – № 6. – С. 3–19.

Ж13909

30. Гайдучький А. Світовий ринок міграційного капіталу та економічна криза 2008–2009 рр. / А. Гайдучький // Вісн. Нац. банку України. – 2010. – № 1. – С. 34–37.

Ж14806/сog

31. Галанов В. А. Механизмы возникновения современного финансового кризиса / В. А. Галанов, А. В. Галанова // Вестн. Рос. экон. акад. им. Г. В. Плеханова. – 2009. – № 2. – С. 61–67.

Ж25712

32. Гальчинський А. Глобальна криза чи криза глобалізації / А. Гальчинський // Віче. – 2002. – № 1. – С. 44–50.

Ж14474

33. Глазьев С. Мировой экономический кризис как процесс смены технологических укладов / С. Глазьев // Вопр. экономики. – 2009. – № 3. – С. 26–38 :
схемы

Ж26065

34. Глобальна фінансова криза як фактор змін світового руху фінансових ресурсів // Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білоус [та ін.]. – К., 2001. – С. 454–480.

ВА605581

35. Глобальний розвиток і антикризовий потенціал перехідної економіки // Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білоус [та ін.]. – К., 2001. – С. 439–454.

ВА605581

36. Глушенко О. С. Міжнародний рух капіталу та глобальна фінансова криза / О. С. Глушенко // Вісн. екон. науки України. – 2009. – № 1. – С. 51–55.

Ж72493

37. Гнибіденко І. Фінансово-економічна криза: стан та перспективи подолання / І. Гнибіденко // Ринок пр. та зайнятість населення. – 2009. – № 1. – С. 11–16.

Ж24161

38. Головнін М. Вплив фінансової глобалізації на грошово-кредитну політику: теоретичні аспекти і реакція на фінансові кризи / М. Головнін // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 67–79.

Ж28099

39. Грабовський С. Глобальна криза і цикли економічного розвитку / С. Грабовський // Філософ. думка. – 2010. – № 2. – С. 88–96.

Ж61798

40. Григорьев Л. Финансовый кризис – 2008: вхождение в мировую рецессию / Л. Григорьев, М. Салихов // Вопр. экономики. – 2008. – № 12. – С. 27–45.

Ж26065

41. Гринин Л. Е. Глобальный кризис как кризис перепроизводства денег / Л. Е. Гринин // *Философия и общество*. – 2009. – № 1. – С. 5–32.
Ж15486

42. Гриньов А. В. Сучасні тенденції прямого іноземного інвестування в умовах глобалізації економічного розвитку і світової фінансової кризи / А. В. Гриньов, К. П. Покатаєва // *Економічний простір : зб. наук. пр. / Придніпр. держ. акад. буд-ва та архітектури*. – Д., 2009. – № 25. – С. 5–15.
Ж73447

43. Гриценко А. Глобальна криза як форма сучасної фінансово-економічної динаміки / А. Гриценко // *Економіка України*. – 2010. – № 4. – С. 37–46 : граф., схем.
Ж69085

44. Гриценко М. Н. Основные теории экономических кризисов / М. Н. Гриценко, Е. А. Заозерный // *Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 252. – Т. 1. – С. 179–186.*
Ж70425

45. Грищенко А. А. Міжнародна координація розвитку національних економік як умова попередження глобальних фінансово-економічних криз / А. А. Грищенко // *Актуал. пробл. економіки*. – 2010. – № 9. – С. 3–10.
Ж23291

46. Давидов О. І. Фондові кризи у ринковій економіці / О. І. Давидов // *Фінанси України*. – 2000. – № 3. – С. 80–86.
Ж14849

47. Данилов-Данильян В. Глобальный кризис как следствие структурных сдвигов в экономике / В. Данилов-Данильян // *Вопр. экономики*. – 2009. – № 7. – С. 31–41.
Ж26065

48. Дзюблюк О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках / Олександр Дзюблюк // *Вісн. Нац. банку України*. – 2009. – № 5. – С. 20–30.
Ж14806

49. Дорош А. А. Поддержание общественного благосостояния в условиях финансового кризиса / А. А. Дорош // Вестн. Рос. эконом. акад. им. Г. В. Плеханова. – 2009. – № 2. – С. 41–47.

Ж25712

50. Дорошенко І. В. Теоретико-методологічні основи концепції розвитку фінансових ринків в умовах глобальної кризи / І. В. Дорошенко // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 77–89.

Ж14849

51. Дружинин А. В. Прогнозирование цены объектов незавершенного строительства в условиях экономического кризиса / А. В. Дружинин, О. А. Давыденко // Коммунал. хоз-во городов. – 2009. – Вып. 87. – С. 196–200. – (Серия «Экономические науки»).

Ж68461

52. Дудко Н. В. Глобальні передумови виникнення фінансових криз / Н. В. Дудко // Наук. вісн. Чернівець. торг.-екон. ін-ту Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – Чернівці, 2009. – Вип. 1. – С. 53–58.

Ж72705

53. Жуков В. И. Мировой кризис: экономика и социология глобальных процессов / В. И. Жуков // Социолог. исслед. – 2010. – № 2. – С. 3–9.

Ж14053

54. Зайцева К. В. Проблеми активізації самозайнятості населення в умовах економічної кризи / К. В. Зайцева // Прометей. – 2009. – Вип. 1. – С. 94–96.

Ж70224

55. Зарицька І. А. Світовий досвід боротьби з наслідками фінансово-економічної кризи / І. А. Зарицька // Пробл. науки. – 2009. – № 12. – С. 40–47.

Ж15960

56. Захарова А. В. Економічна криза як наслідок кризи екологічної / А. В. Захарова // Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Архітектурно-будівельна галузь у період економічної кризи : зб. наук. пр. – К., 2009. – С. 119–125.

ВС48939

57. Здоровик В. Фінансово-економічна криза: її причини та наслідки / В. Здоровик // Універсум. – 2009. – № 1/2. – С. 5–6.

Ж14625

58. Зінченко В. В. Сучасна глобальна світова система і криза ліберальної моделі / В. В. Зінченко // Гуманітар. вісн. Запоріз. держ. інж. акад. – 2010. – № 41. – С. 161–169.

Ж71781

59. Исследование восприятия финансово-экономического кризиса в разных странах // Маркетинг. исслед. в Украине. – 2009. – № 2. – С. 29–32.

Ж24444

60. Іванова К. В. Стан фондового ринку в період світової фінансової кризи і його подальший розвиток / К. В. Іванова // Актуал. пробл. економіки. – 2009. – № 4. – С. 172–179.

Ж23291

61. Керєя І. Корупція як основна причина економічної кризи / І. Керєя // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – № 3. – С. 26–28.

Ж14708

62. Кержковська Д. Р. Проблеми і перспективи розвитку світової валютної системи в умовах глобальної економічної кризи / Д. Р. Кержковська // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – 2010. – № 1. – С. 237–244.

Ж70381

63. Коваленко Ю. М. Портфельні теорії крізь призму сучасних кризових явищ / Ю. М. Коваленко // Актуал. пробл. економіки. – 2010. – № 8. – С. 5–9.

Ж23291

64. Коломицева О. В. Дослідження світової фінансово-економічної кризи методами нелінійної динаміки / О. В. Коломицева, І. О. Стратійчук // Зб. наук. пр. Черкас. держ. технол. ун-ту. – Черкаси, 2009. – Вип. 24. – Ч. 2. – С. 229–236. – (Серія «Економічні науки»).

Ж70822

65. Кондратчук К. С. Сутність і причини кризових проявів у світовій економічній системі / К. С. Кондратчук // Актуал. пробл. економіки. – 2010. – № 1. – С. 57–63.

Ж23291

66. Костин А. И. Глобальный кризис в зеркале мировой политики / А. И. Костин, В. С. Изагов // Вестн. Моск. ун-та. – 2009. – № 5. – С. 30–40. – (Серия 12 «Политические науки»).

Ж13866/полит.наук.

67. Котлик А. В. Економічна криза й протиріччя соціально-економічного розвитку світу / А. В. Котлик // Управління розвитком. – Х., 2009. – № 15. – С. 26–27.

Ж71955

68. Кочетков В. В. Социальное государство и мировой кризис: парадигма преодоления / В. В. Кочетков, Л. Н. Кочеткова // Власть. – 2009. – № 3. – С. 13–16.

Ж14765

69. Кривоус В. Світова економічна криза та шляхи її подолання / В. Кривоус // Вісн. Терноп. нац. екон. ун-ту. – 2009. – № 5. – С. 385–389.

Ж69632

70. Криклій А. С. Причини виникнення світових фінансової криз: історичні наслідки та досвід їх подолання / А. С. Криклій, М. О. Боровікова // Економіка та держава. – 2009. – № 4. – С. 8–12.

Ж242261

71. Кростіна О. М. Визначення поняття «економічна криза» / О. М. Кростіна // Управління розвитком. – Х., 2006. – № 8. – С. 35–36.

Ж71955

72. Крупнейшие экономические кризисы. Феномен государственно-монополистической экономики // Всемирная история : учеб. для студ. вузов / ред.: А. Н. Маркова, Г. Б. Поляк. – М., 2000. – С. 378–391.

ВА601995

73. Круш П. В. Антикризова політика національних держав: загальне і особливе / П. В. Круш // Економіка та держава. – 2009. – № 6. – С. 15–17.

Ж24261

74. Крюкова І. Світова криза – брак суспільної відповідальності – необхідність відображення ціннісних засад економічної науки: анатомія взаємозв'язку / Інна Крюкова // Екон. часоп.-XXI. – 2009. – № 3/4. – С. 25–27.

Ж15623

75. Кузьменко В. П. Світова економічна криза: витоки та наслідки / В. П. Кузьменко // Стратег. панорама. – 2009. – № 2. – С. 130–141.
Ж16311

76. Кузьмін В. В. Вплив іпотечної кризи США на іпотечне кредитування України і країн Європи / В. В. Кузьмін // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2009. – Вип. 253, т. V. – С. 1176–1183.
Ж70425

77. Куклік К. А. Макроекономічні ризики проектного фінансування у контексті фінансово-економічної кризи / К. А. Куклік // Актуал. пробл. економіки. – 2009. – № 6. – С. 29–38.
Ж2329

78. Лебедев І. В. Соціальне партнерство як засіб подолання економічної кризи / І. В. Лебедев // Економіка та держава. – 2009. – № 4. – С. 12–16.
Ж24261

79. Лисенко Р. Сучасні фінансові кризи та показники фінансової стабільності країни / Р. Лисенко // Вісн. Нац. банку України. – 2004. – № 9. – С. 50–52.
Ж14806

80. Мазина М. Н. Мировой экономической кризис: проблемы и пути его преодоления / М. Н. Мазина, Ю. А. Мартягина, К. В. Демченко // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 250. – Т. 6. – С. 1419–1423.
Ж70425

81. Мазуренко В. І. Глобальна фінансова криза та шляхи її подолання / В. І. Мазуренко // Актуал. пробл. міжнар. відносин. – К., 2008. – Вип. 75. – Ч. 2. – С. 95–107.
Ж68200

82. Майер Л. Як глобалізація веде до кризи світової економіки / Л. Майер, Ф. Шмідт, К. Шулер // Екон. часоп.-XXI. – 2004. – № 2. – С. 8–15.
Ж15623

83. Макушкин А. О сценариях развития мирового экономического кризиса / Алексей Макушкин // Междунар. жизнь. – 2009. – № 4. – С. 56–62.
Ж26765

84. Мандибура В. Специфічні особливості експлуатації праці в період економічної кризи / В. Мандибура // Україна: аспекти праці. – 1999. – № 3. – С. 29–33.

Ж14757

85. Матвієнко В. П. Криза економіки: шляхи подолання / В. П. Матвієнко // Матвієнко В. П. Філософсько-економічні погляди : зб. наук. пр. / В. П. Матвієнко, П. В. Матвієнко. – К., 2003. – С. 227–235.

ВА641642

86. Мау В. Драма 2008 года: от экономического чуда к экономическому кризису / В. Мау // Вопр. экономики. – 2009. – № 2. – С. 4–23.

Ж26065

87. Махмутов А. Х. Мировому финансово-экономическому кризису – год: уроки и выводы / А. Х. Махмутов // Экономика и упр. – 2009. – № 5. – С. 4–13.

Ж15706

88. Михайловська О. В. Світова фінансова криза: роль транснаціональних корпорацій / О. В. Михайловська // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 93–103.

Ж14849

89. Михайловська О. В. Транснаціональні корпорації в інвестиційних процесах в умовах глобалізації та фінансової кризи / О. В. Михайловська // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 249. – Т. 1. – С. 96–103.

Ж70425

90. Мозговий О. Глобальна фінансова криза: теорія і практика подолання наслідків фінансових потрясінь / О. Мозговий, Н. Стукало // Ринок цінних паперів України. – 2008. – № 11/12. – С. 31–36.

Ж15382

91. Мочерний С. В. Економічні кризи // Мочерний С. В. Основи економічних знань : підручник / С. В. Мочерний. – 2-ге вид., уточн. – К., 2001. – С. 256–268.

ВА608453

92. Новицький В. Глобальна фінансово-економічна криза: сутність, системність проявів та перспективи подолання / Валерій Новицький // Екон. часоп.-XXI. – 2009. – № 1/2. – С. 3–5.

Ж15623

93. Нусратуллин В. Финансовый кризис и современное развитие экономики / В. Нусратуллин, И. Нусратуллин. // Екон. вісн. Донбасу. – 2009. – № 2. – С. 48–55.

Ж25176

94. Ольсевич Ю. Психологические аспекты современного экономического кризиса / Ю. Ольсевич // Вопр. економіки. – 2009. – № 3. – С. 39–53.

Ж26065

95. Патрон П. А. Мировой финансовый кризис: истоки, роль государства, перспективы развития / П. А. Патрон // США. Канада: экономика политика культура. – 2009. – № 7. – С. 23–34.

Ж62589

96. Пахомов С. Ю. Новые тенденции развития мировой экономики в преддверии кризиса / С. Ю. Пахомов // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2009. – Вип. 250. – Т. 3. – С. 750–757.

Ж70425

97. Пахомов Ю. Витоки й вірогідні наслідки світової фінансової кризи / Ю. Пахомов, С. Пахомов // Екон. часоп.-XXI. – 2008. – № 11/12. – С. 8–12.

Ж15623

98. Пахомов Ю. Глобальные истоки и вероятные последствия мирового финансового кризиса / Юрий Пахомов, Сергей Пахомов // Екон. часоп.-XXI. – 2008. – № 11/12. – С. 8–11.

Ж15623

99. Пахомов Ю. Мировой финансовый кризис: цивилизационные истоки / Ю. Пахомов // Экономист. – 2009. – № 2. – С. 37–42.

Ж7325

100. Пацківський С. С. Інституційно-еволюційні виміри світової фінансової кризи / С. С. Пацківський // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 11. – С. 47–49.

Ж23721

101. Пігач В. В. Фінансові кризи: фактори виникнення та динаміка розвитку / В. В. Пігач // Стратегія екон. розв. України. – 2003. – Вип. 14. – С. 271–280.

Ж70645

102. Попов Г. Об экономическом кризисе 2008 года / Г. Попов // Вопр. економики. – 2008. – № 12. – С. 112–119.

Ж26065

103. Поченчук Г. М. Сучасна світова фінансово-економічна криза: тенденції та суперечності / Г. М. Поченчук // Наук. вісн. Чернівець. торг.-екон. ін-ту КНТЕУ. – Чернівці, 2009. – Вип. 3. – С. 95–103. – (Економічні науки).

Ж72705

104. Рапопорт Г. Глобальный экономический кризис 2008–2009: истоки и причины / Г. Рапопорт, А. Герц // Вопр. економики. – 2009. – № 11. – С. 18–31.

Ж26065

105. Резнікова Н. В. Сучасна глобальна криза як трансформаційна ознака цивілізаційних змін / Н. В. Резнікова, О. А. Іващенко // Актуал. пробл. економики. – 2010. – № 6. – С. 47–52.

Ж23291

106. Сапір Ж. Глобальні фінанси в кризі: попередня оцінка кризи й того, як ми в неї потрапили / Ж. Сапір // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 4. – С. 7–45.

Ж23373

107. Світова фінансова криза та економічна думка // Екон. часоп.-XXI. – 2009. – № 3/4. – С. 23–25.

Ж15623

108. Сенчагов В. К. Финансовый кризис: механизм преодоления / В. К. Сенчагов // ЭКО : Экономика и орг. пр-ва. – 2009. – № 1. – С. 49–60.

Ж62452

109. Сергеев В. М. О губинных корнях современного финансового кризиса / В. М. Сергеев // Полис. – 2009. – № 3. – С. 47–53.

Ж14380

110. Синельников Б. В. Податкова політика як фактор виходу з економічної кризи / Б. В. Синельников // Фінанси України. – 2001. – № 2. – С. 12–18.
Ж14849

111. Співак В. М. Глобальна криза: економічні причини і політичні наслідки / В. М. Співак // Держава і право : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 46. – С. 598–605. – (Юридичні і політичні науки).
Ж69395

112. Стасюк Л. Л. Досвід міжнародного співробітництва у подоланні глобальної екологічної кризи та забезпечення сталого розвитку / Л. Л. Стасюк // Нова парадигма. – К., 2008. – Вип. 77. – С. 141–150.
Ж69541

113. Сухарев О. Мировой финансовый кризис и способность экономики к развитию / О. Сухарев // Экономист. – 2008. – № 12. – С. 16–22.
Ж7325

114. Суэтин А. О причинах современного финансового кризиса / А. Суэтин // Вопр. экономики. – 2009. – № 1. – С. 40–51.
Ж26065

115. Тамбовцев В. Финансовый кризис и экономическая теория / В. Тамбовцев // Вопр. экономики. – 2009. – № 1. – С. 133–138.
Ж26065

116. Тарасевич В. М. Про цивілізаційне вимірювання світової кризи / В. М. Тарасевич // Екон. теория. – 2009. – № 2. – С. 16–22.
Ж24845

117. Третьяк В. В. Особливості формування державної економічної політики в умовах світової фінансової кризи / В. В. Третьяк, К. Ю. Ільїна, С. А. Сай-ян // Вісн. Хмельн. нац. ун-ту. – 2010. – Т. 3. – № 2. – С. 158–160. – (Серія 2 «Економічні науки».)
Ж69410/Сер. 2

118. Туровцева І. Г. Вплив глобальної фінансової кризи на розвиток національних економічних систем / І. Г. Туровцева // Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька акад.». – 2009. – Вип. 11. – С. 475–479. – (Серія «Економіка».)
Ж69992/Ек.

119. Тхор С. Криза глобальної економіки / Сергій Тхор // Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22–24 жовт. 2008 р. – Тернопіль, 2008. – С. 161–163.

ВА704245

120. Тюріна Н. М. Світова фінансова криза та її вплив на економіки країн світу / Н. М. Тюріна. // Вісн. Хмельн. нац. ун-ту.. – 2010. – Т. 3. – № 3. – С. 204–207. – (Серія 2 «Економічні науки»).

Ж69410/Сер.2

121. Ульянов В. Оцінка фондової складової кризи «нової економіки» на початку ХХІ ст. / В. Ульянов // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 64–72.

Ж28099

122. Улюкаев А. В. Меры противодействия мировому финансовому кризису / А. В. Улюкаев // Деньги и кредит. – 2008. – № 10. – С. 3–4.

Ж13352

123. Федоренко В. Г. Производство, обмен, распределение и потребление в современных условиях кризиса / В. Г. Федоренко, Н. Г. Белопольский, В. С. Волошин // Економіка та держава. – 2009. – № 3. – С. 4–7.

Ж24261

124. Фесенко М. Глобальна економічна криза: причини та наслідки / М. Фесенко, М. Ялі. // Зовніш. справи. – 2008. – № 12. – С. 31–34.

Ж22340

125. Філіпенко А. С. Фундаментальні чинники світової фінансової кризи / А. С. Філіпенко // Економіка упр. – 2009. – № 4. – С. 6–13.

Ж16669

126. Фінансово-економічна криза: наслідки для країн світу та варіанти її подолання // Людина і праця. – 2009. – № 8. – С. 17–18.

Ж14590

127. Цофнас А. Ю. Аспекты понимания финансового кризиса / А. Ю. Цофнас // Вопр. философии. – 2009. – № 11. – С. 53–61.

Ж13909

128. Черевань В. П. Перегрузка капитализма в условиях мирового кризиса / В. П. Черевань // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. /

Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 253. – Т. 6. – С. 1415–1420.

Ж70425

129. Черевко О. Л. Экономическая цикличность как основная характеристика развития мировой экономики. Пути преодоления кризиса / О. Л. Черевко // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2009. – Вип. 249. – Т. 4. – С. 993–1001.

Ж70425

130. Черняк В. К. Посткризова економіка: капіталізм «з людським обличчям» / В. К. Черняк // Екон. часоп.-XXI. – 2010. – № 1/2. – С. 16–17.

Ж15623

131. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / Михайло Швайка // Банк. справа. – 2009. – № 6. – С. 3–10.

Ж14758

132. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / М. Швайка // Екон. часоп.-XXI. – 2008. – № 11/12. – С. 12–17.

Ж15623

133. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / М. Швайка // Журн. європ. економіки. – 2008. – № 4. – С. 424–437.

Ж24378

134. Шварц І. В. Поняття кризи та причини її виникнення / І. В. Шварц // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2009. – Вип. 248. – Т. 6. – С. 1323–1327 ; Вип. 249. – Т. 1. – С. 172–176.

Ж70425

135. Шевченко В. Глобальна фінансова нестабільність: причини та впливи: фінансові та валютні кризи / В. Шевченко // Банк. справа. – 2004. – № 1. – С. 3–16. – (Проблеми макроекономіки).

Ж14758

136. Шевченко В. Ю. Основні риси сучасної міжнародної фінансової кризи / В. Ю. Шевченко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2009. – Вип. 19. – С. 79–84.

Ж72451

137. Шишкін В. О. Вплив фінансової кризи США на економіку України / В. О. Шишкін, Т. С. Абліцова // Держава та регіони. – 2009. – № 3. – С. 202–206. – (Серія «Економіка та підприємництво»)
Ж23244/екон. та підпр.
138. Шморгун О. Світова фінансова криза у цивілізаційному вимірі / О. Шморгун // Філософська думка. – 2009. – № 2. – С. 56–71.
Ж61798
126. Юрій С. Світові економічні кризи та їх сучасні модифікації / С. Юрій // Вища шк. – 2008. – № 2. – С. 13–26.
Ж23773
139. Юсим В. Первопричина мирових кризисов / В. Юсим // Вопр. економики. – 2009. – № 1. – С. 28–39 : схеми.
Ж26065
140. Яковец Ю. В. Экономические кризисы: неизбежная реальность / Ю. В. Яковец // Экон. стратегии. – 2004. – № 1. – С. 32–37.
Ж22672
141. Якунін С. Джерела сучасної фінансової кризи / С. Якунін // Фін. ринок України. – 2008. – № 12. – С. 26–27
Ж24815

Для нотаток

Підп. до друку 25.02.2011.

Формат 60x84/16. Друк офс. Папір офс. Ум. друк. арк. 5,7.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3